

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Toimintaterapian koulutusohjelma

Sirkku Partanen

**VAPAA-AJAN TOIMINNAN MERKITYS
MAAHANMUUTTAJANAISTEN HYVINVOINNILLE
- ESIMERKKINÄ MONIKULTTUURINEN
KÄSITYÖKERHO**

Opinnäytetyö 2010

TIIVISTELMÄ

Sirkku Partanen

Vapaa-ajan toiminnan merkitys maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille - Esi-
merkkinä monikulttuurinen käsityökerho, 69 sivua, 4 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysala, Toimintaterapian koulutusohjelma

Ohjaajat: lehtori Tuula Hämäläinen, yliopettaja Kari Kauranen

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata, mitä merkitystä monikulttuurisella vapaa-ajan toiminnalla on maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille. Maahanmuutto aiheuttaa usein psyykkistä stressiä ja sosiaalisten verkostojen heikentymistä, joten maahanmuuttajien hyvinvointi on hyvin haavoittuvainen. Opinnäytetyön tavoitteena oli saada esille maahanmuuttajien kokemuksia vapaa-ajan toiminnan ja hyvinvoinnin yhteydestä. Koska suomalaiset muodostavat merkittävän osan maahanmuuttajien sosiaalisesta ympäristöstä, haluttiin selvittää myös monikulttuurisen toiminnan vaikutusta suomalaisten asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan.

Taustateoriana käytettiin Kanadalaista toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen mallia (Canadian model of occupational performance and engagement, CMOP-E). Teoreettinen osuus käsitteli lisäksi hyvinvointia, maahanmuuton vaikutusta siihen sekä toimintaterapian näkökulmaa hyvinvoinnin edistämiseen.

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutettiin haastattelemalla kolmea maahanmuuttajataustaista ja kahta syntyperäistä suomalaista naista, jotka olivat osallistuneet Laptuote-säätiön ja Monikulttuurinen palvelukeskus Momentin järjestämään monikulttuurisen käsityökerhon toimintaan vuosina 2008–2010. Puoli-strukturoitujen haastattelujen teemat muodostettiin CMOP-E:n pääkäsitteiden (yksilö, ympäristö, toiminta) ja käsitteen hyvinvointi pohjalta. Haastattelut nauhoitettiin, ja aineisto analysoitiin teoriaohjaavasti samojen käsitteiden pohjalta.

Haastatteluissa nousivat esille maahanmuuttajataustaisten ja syntyperäisten suomalaisten naisten erilaiset näkökulmat monikulttuuriseen vapaa-ajan toimintaan. Suomalaisille vastaajille käsitöillä oli suurempi merkitys kuin maahanmuuttajille, jotka korostivat erityisesti toiminnan sosiaalista ulottuvuutta. Vapaa-ajan toimintaan liittyen maahanmuuttajanaiset nostivat tärkeimmäksi hyvinvointiin vaikuttavaksi asiaksi vuorovaikutuksen muiden osallistujien kanssa sekä sosiaalisten suhteiden syntyminen. Suomalaiset osallistujat olivat tulleet mukaan toimintaan käsitöitä ja eri kulttuureita kohtaan tuntemansa kiinnostuksen pohjalta. He kokivat monikulttuurisen toiminnan tuoneen heille uudenlaista ja yksilöllisempää tietoa maahanmuuttajien elämästä. Tulosten perusteella monikulttuurinen vapaa-ajan toiminta edistää maahanmuuttajien hyvinvointia tarjoamalla mahdollisuuden sosiaalisten verkostojen luomiseen sekä muokkaamalla myönteisemmiksi suomalaisten osallistujien asenteita maahanmuuttajia kohtaan.

Asiasanat: Kanadalainen toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen malli, maahanmuuttaja, hyvinvointi, vapaa-ajan toiminta

ABSTRACT

Sirkku Partanen

The importance of the leisure activities on well-being of immigrant women – A multicultural handicrafts club as an example, 69 pages, 4 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Occupational Therapy

Instructors: Senior Lecturer Tuula Hämäläinen, Principal Lecturer, Dr. Kari Kau-ranen

The purpose of this bachelor's thesis was to describe the importance of multi-cultural leisure activities in promoting the well-being of immigrant women. Immigration causes psychological stress in many cases, and it weakens social networks, making the well-being of immigrants very vulnerable. The aim of this bachelor's thesis was to study the experiences of this immigrant group about connection between leisure activities and well-being. Because native Finnish people mainly form the social environment of the immigrants, the impact of these activities on the attitudes and opinions of the native Finnish participants towards immigrants were emphasized.

The Canadian model of Occupational Performance and Engagement (CMOP-E) (Polatajko et al. 2007b) was applied in the process of this bachelor's thesis. In addition, the theoretical background of this thesis consists of theory about well-being, impact of immigration to well-being, and the perspective of occupational therapy on the promotion of well-being.

The material for this thesis was collected by interviewing three immigrant women and two native Finnish women, who had taken part in a multicultural handicrafts club organized by the Karelia Multicultural Service Centre, "Momentti", and the "Laptuote" organization during the years from 2008 to 2010. Themes for semi-structured interviews were based on the main concepts of CMOP-E (person, environment, occupation) and on the concept of well-being. The interviews were taped and the collected material was analysed using theory-directed content analysis and based on these concepts.

The main result revealed was the difference between immigrant and Finnish women about multicultural leisure activities. The immigrants emphasized the social dimension of the club more than Finnish women. Relating to leisure activities' impact on well-being, the immigrant women brought up interaction with other participants and the possibility to build social networks. Finnish women had come to the club because of their interest in handicrafts and foreign cultures. They experienced that multicultural had brought them new and individualized information about the lives of the immigrants. The results of this bachelor's thesis show that multicultural leisure activities promote the well-being of the immigrants by enabling a possibility to build social networks and by positively influencing the attitudes of native Finnish participants towards immigrants.

Key words: Canadian model of occupational performance and engagement, immigrant, well-being, leisure activities

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	6
2 KANADALAINEN TOIMINNALLISEN SUORIUTUMISEN JA SITOUTUMISEN MALLI.....	7
2.1 Yksilö, ympäristö ja toiminta.....	8
2.2 Toiminnallinen suoriutuminen ja sitoutuminen.....	9
2.3 Terveys ja asiakaslähtöinen käytäntö.....	10
3 HYVINVOINTI	10
3.1 Hyvinvoinnin edistäminen.....	12
3.2 Toimintaterapia hyvinvoinnin edistäjänä.....	14
4 MAAHANMUUTTO JA MONIKULTTUURISUUS.....	16
4.1 Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen.....	17
4.2 Monikulttuurisen yhteiskunnan haasteet.....	19
5 MAAHANMUUTTAJIEN HYVINVOINTI.....	21
5.1 Sosiaalisten verkostojen merkitys hyvinvoinnille.....	22
5.2 Valtaväestön asenteiden vaikutus hyvinvointiin.....	24
5.3 Maahanmuuttajien mielenterveys.....	24
5.4 Toimintaterapia ja maahanmuutto.....	26
6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	28
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	29
7.1 Yhteistyökumppanit.....	29
7.2 Tutkimustyyppi ja aineistonkeruu.....	30
7.3 Tiedonantajat.....	31
7.4 Eettiset näkökohdat.....	33
7.5 Aineiston analysointi.....	34
7.5.1 Maahanmuuttajien haastatteluvastausten analysointi.....	36
7.5.2 Suomalaisien haastatteluvastausten analysointi.....	37
8 VAPAA-AJAN TOIMINTA MAAHANMUUTTAJANAISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ.....	39
8.1 Maahanmuuttajanaisten kokemuksia vapaa-ajan toiminnan ja hyvinvoinnin yhteydestä.....	39
8.1.1 Vapaa-ajan toiminta Suomessa.....	30
8.1.2 Harrastusryhmät maahanmuuttajien sosiaalisena ympäristönä.....	42
8.1.3 Vapaa-ajan toiminnan merkitys maahanmuuttajien hyvinvoinnille.....	43
8.2 Monikulttuurisen toiminnan vaikutus suomalaisiin osallistujiin.....	46
8.2.1 Monikulttuurisen toiminnan merkitys suomalaisille.....	47
8.2.2 Suomalaisien osallistujien kokemukset monikulttuurisuudesta.....	48
8.2.3 Suomalaisien asenteet sosiaalisen ympäristön luojina.....	50
8.2.4 Suomalaiset osallistujat ja maahanmuuttajien hyvinvointi.....	51
8.3 Tulosten yhteenveto.....	53
9 POHDINTA.....	56
9.1 Tutkimusmenetelmät ja tiedonantajat.....	57
9.2 Tulosten luotettavuus ja vertailu aiempaan tietoon.....	59
9.3 Jatkotutkimusaiheet.....	62

KUVIOT.....	63
TAULUKOT.....	63
LÄHTEET.....	64
LIITTEET	
Liite 1 Haastattelun teemat maahanmuuttajille	
Liite 2 Haastattelun teemat Suomalaisille	
Liite 3 Saate	
Liite 4 Suostumus	

1 JOHDANTO

Viimeisen viidentoista vuoden aikana suomalainen yhteiskunta on muuttunut yhä monikulttuurisemmaksi (Kupiainen 2003, 251). Näin ollen myös tarve eri kulttuurien ymmärtämiseen ja ammattimaiseen kohtaamiseen kasvaa koko ajan. Esimerkiksi Suomessa asuvien ulkomaan kansalaisten määrä oli vuonna 2005 yhdeksänkertainen verrattuna vuoteen 1980, jolloin heitä oli Suomessa 12 063 (Martikainen, Sintonen & Pitkänen 2006, 31.) Vuoden 2008 lopussa ulkomaiden kansalaisia asui Suomessa 143 256 henkilöä eli heitä oli 2,7 prosenttia väestöstä. Ulkomaiden kansalaisten määrä lisääntyi vuoden 2008 aikana 10 548 henkilöllä. Ulkomailta syntyneitä henkilöitä asui vuonna 2008 Suomessa 218 626 henkilöä. (Tilastokeskus 2009, 2.)

Koska tutkimuksissa on havaittu, että maahanmuuttoon liittyvät kokemukset aiheuttavat mielenterveyttä uhkaavaa psyykkistä stressiä, on ajoissa ja mielellään ennaltaehkäisevästi aloitettu mielenterveystyö maahanmuuttajien keskuudessa erittäin tärkeää (Alitolppa-Niitamo 1994, 187). Toimintaterapiassa ei kuitenkaan keskitytä ainoastaan ongelmiin, häiriöihin tai puuttuviin taitoihin vaan myös ihmisen voimavaroihin, kiinnostuksiin, oppimistyyliin ja ongelmien hallintakeinoihin (Salo-Chydenius 2002, 9). Lisäksi toimintaterapiassa ollaan kiinnostuneita ihmisen mahdollisuudesta osallistua kulttuurisesti sopiviin ja terveyttä edistäviin toimintoihin (Polatajko, Molke, Baptiste, Doble, Santha, Kirsch, Beagan, Kumas-Tan, Iwama, Laliberte Rudman, Thibeault, & Stadnyk 2007c, 80).

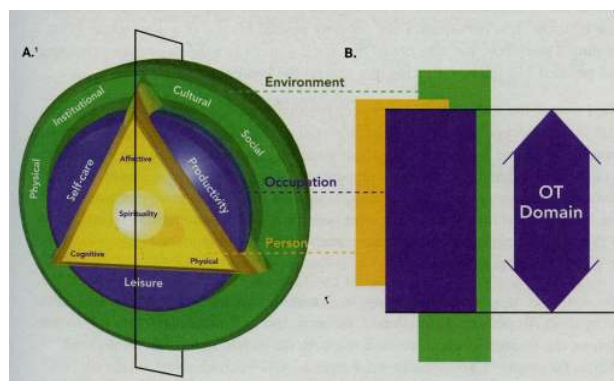
Wilcockin (2006, 185) mukaan ihmisen fyysisen olemuksen, tarpeiden, sosiaalisen ja toiminnallisen käyttäytymisen, terveyden ja sairauden sekä ympäristön välillä on dynaaminen suhde. Toimintaterapian ajatus onkin saada ihminen merkityksellisen toiminnan kautta edistämään omaa terveyttään, hyvinvointiaan ja oikeudenmukaisuutta (Townsend, Beagan, Kumas-Tan, Versnel, Iwama, Landry, Stewart & Brown 2007a, 91). Myös maahanmuuttajien hyvinvointia voidaan tukea etsimällä heidän voimavarojaan ja tarjoamalla heille merkityksellisiä toimintoja. Toimintaterapian näkökulma tuo maahanmuuttajien parissa tehtä-

vään työhön uuden ulottuvuuden; maahanmuuttajien toiminnallisen elämän tukeminen on merkittävä tekijä heidän hyvinvointinsa edistämisessä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, mitä merkitystä vapaa-ajan toiminnalla on maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille. Esimerkkitapauksena on Monikulttuurisen palvelukeskus Momentin ja Laptuote-säätiön järjestämä maahanmuuttajille ja suomalaisille suunnattu monikulttuurinen käsityökerho, joka on kokoontunut vuodesta 2008 alkaen Lappeenrannassa. Toimintaterapian näkökulma tulee esille opinnäytetyön taustateorianäytteenä käytetyn Kanadalaisen toiminnallisen suoriutumisen mallin kautta. Maahanmuuttajien kokemuksia peilataan toimintaterapian kannalta myös selvittämällä toiminnan merkityksiä heille ja heidän hyvinvoinnilleen, mikä korostaa myös asiakaslähtöistä näkökulmaa tutkittavaan aiheeseen.

2 KANADALAINEN TOIMINNALLISEN SUORIUTUMISEN JA SITOUTUMISEN MALLI

Kanadalainen toiminnallisen suoriutumisen malli (Canadian model of occupational performance, CMOP) on laajennettu Kanadalaiseksi toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen malliksi (Canadian model of occupational performance and engagement, CMOP-E) (Kuvio 1).

Kuvio 1 Kanadalainen toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen malli (Poltajko, Davis, Stewart, Cantin, Amoroso, Purdie & Zimmermann ym. 2007b, 23)

Laajennettu malli tarjoaa toiminnan kautta vision terveydestä, hyvinvoinnista ja oikeudenmukaisuudesta (Polatajko ym. 2007b, 27).

2.1 Yksilö, ympäristö ja toiminta

Yksilö (person) on toiminnallinen, sosiaalinen ja henkinen olento, joka tekee valintoja elämässään. Yksilön *henkisyys (spirituality)* tarkoittaa hänen sisäistä minäänsä ja muodostaa hänen persoonansa ytimen. Jokainen ihminen on erityinen ja arvokas sekä jokaisella on jonkinasteista kykyä itsemääräämiseen ja toimintaan osallistumiseen. Yksilö muuttuu ympäristön vaikutuksesta ja myös muokkaa sitä itse toiminnallaan. Yksilön suoriutumisen osatekijät ovat *kognitiivinen (cognitive)*, *affektiivinen (affective)* ja *fyysinen (physical)* osatekijä. (Law, Polatajko, Baptiste & Townsend 1997, 31; Polatajko ym. 2007b, 23.) Yksilön persoonallisuus ja henkilökohtaiset kokemukset sekä kulttuuriset mallit ovat tärkeimmät toimintaan vaikuttavat tekijät. Yhteisöön, maahan, sukupuoleen, ikään, kokoon, väriin, aiempiin kokemuksiin, uskonnolliseen taustaan, sosiaalisiin suhteisiin sekä vastuun ja velvollisuuksien käsityksiin perustuu, mitä pidetään tarkoituksenmukaisena ja merkityksellisenä toimintana. (Polatajko, Backman, Baptiste, Davis, Eftekhar, Harvey, Jarman, Krupa, Lin, Pentland, Laliberte Rudman, Shaw, Amoroso & Connor-Schisler 2007a, 52.)

Law'n ym. (1997, 31) mukaan *ympäristö (environment)* voidaan nähdä laajana käsitteenä, johon kuuluu kulttuurinen, sosiaalinen, institutionaalinen ja fyysinen osa. Polatajko ym. (2007a, 48) toteavat, että ympäristö ei ole vain toiminnallisen suoriutumisen konteksti, vaan se myös muokkaa toiminnallisia valintoja sekä vaikuttaa terveyteen, hyvinvointiin, sosiaaliseen osallistumiseen ja ulkopuolelle jäämiseen. Toiminnalla ja ympäristöllä on molemminpuolinen vaikutus toisiinsa; ympäristö muokkaa toimintaa, ja toisaalta toiminnalla voi muokata ympäristöä. Ympäristö pitää sisällään fyysisen ympäristön ja sosiokulttuurisen kontekstin. *Fyysinen ympäristö (physical environment)* tarkoittaa sekä rakennettua että luonnollista ympäristöä. *Sosiaaliseen ympäristöön (social environment)* kuuluvat puolestaan institutionaalinen (*institutional*) ja kulttuurinen (*cultural*) ulottuvuus. Vaikka ympäristö voidaankin jaotella tällä tavalla, osat ovat todellisuudessa vuorovaikutuksessa keskenään.

Law ym. (1997, 31) toteavat, että *toiminta (occupation)* luo merkitystä elämälle ja on tärkeä tekijä terveydelle ja hyvinvoinnille. Se jäsentää käyttäytymistä, kehittyy ja muuttuu elämän aikana. Polatajkon ym. (2007a, 41) mukaan toiminta käsittää kaikki ihmisen jokapäiväiseen elämään liittyvät tehtävät ja toiminnat. Toiminta on jaettu kolmen toiminnallisen tarkoituksen mukaan. Nämä ovat *itsestä huolehtiminen (self-care)*, *tuottava toiminta (productivity)* ja *vapaa-aika (leisure)*. (Polatajko ym. 2007b, 23.) Toiminnalla on terapeuttista vaikutusta, ja se edistää merkittävästi ihmisen terveyttä ja hyvinvointia (Law ym. 1997, 31; Polatajko ym. 2007b, 21 - 22).

Toiminta onkin yksi ihmisen perustarpeista. Se on merkityksen ja tarkoituksen lähde, joka mahdollistaa yksilölle kontrollin tunteen sekä valintojen tekemisen. Toiminta tuo ihmiselle tyydytystä ja tunteen tasapainosta, se auttaa jäsentämään aikaa sekä ympäristöä ja sillä on ihmiselle myös taloudellista merkitystä. (Law ym. 1997, 34.) Polatajko ym. (2007a, 59) kirjoittavat lisäksi, että toiminnan merkitys on tärkeä tekijä toiminnallisen sitoutumisen, terveyden ja hyvinvoinnin välisen suhteen ymmärtämisessä. Toiminnan merkityksellisyys voidaan nähdä ihmisen henkisyden kautta.

2.2 Toiminnallinen suoriutuminen ja sitoutuminen

Toiminnallinen suoriutuminen ja sitoutuminen (occupational performance and engagement) tarkoittavat kykyä valita, jäsentää ja tyydyttävästi toteuttaa merkityksellistä toimintaa, jotka ovat ihmisen kulttuurin ja ikätason mukaisia. Nämä toiminnat liittyvät itsestä huolehtimiseen, elämästä nauttimiseen sekä sosiaaliseen ja taloudelliseen elämään osallistumiseen. (Law ym. 1997, 30.) Polatajko ym. (2007a, 54) toteavat myös, että ympäristön muutos voi vaikuttaa ihmisen suoriutumiseen itsestä huolehtimisesta, tuottavasta toiminnasta sekä vapaa-ajan toiminnoista. Lisäksi Law'n ym. (1997) mukaan muutos yksilössä tai toiminnassa vaikuttaa toiminnalliseen suoriutumiseen. Suhde yksilön, ympäristön ja toiminnan välillä muuttuu elämän eri vaiheissa. (Law ym. 1997, 46 - 47.) Toiminnallinen suoriutuminen ja sitoutuminen syntyvät *yksilön, toiminnan ja ympäristön* dynaamisessa vuorovaikutussuhteessa (Polatajko ym. 2007b, 23).

2.3 Terveys ja asiakaslähtöinen käytäntö

Terveys (health) on enemmän kuin sairauden puuttumista. Se voidaan nähdä mahdollisuutena valita ja hallinnan tunteena jokapäiväisestä toiminnasta. Terveysteen kuuluu toiminnan henkisiin merkityksiin ja elämän tyytyväisyyteen liittyviä henkilökohtaisia ulottuvuuksia. Lisäksi sillä on sosiaalisia ulottuvuuksia liittyen oikeudenmukaisuuteen ja tasavertaisiin oikeuksiin toimia. (Law ym. 1997, 31.) Toimintaterapiassa uskotaankin, että asioilla, joita ihminen tekee jokapäiväisessä elämässään, on vahva vaikutus hänen terveystensä (Law ym. 1997, 35). *Asiakaslähtöinen käytäntö (client-centered practice)* tarkoittaa sitä, että toimintaterapiaprosessissa asiakkaat ovat aktiivisia kumppaneita, joilla on kokemusta ja tietoa toiminnastaan. Riskinottaminen on välttämätöntä positiivisen muutoksen saavuttamiselle. Asiakaslähtöinen käytäntö toimintaterapiassa keskittyy asiakkaan toiminnan mahdollistamiseen. (Law ym. 1997, 31.)

3 HYVINVOINTI

Terveyden ja hyvinvoinnin käsitteet sivuavat toisiaan ja ovat osittain päällekkäiset. Esimerkiksi seuraava WHO:n määritelmä terveydestä pitää sisällään hyvinvoinnin eri ulottuvuudet.

Terveys on täydellinen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila eikä vain sairauden puutetta (WHO 1946).

Tätä määritelmää kohtaan on esitetty kritiikkiä, jonka mukaan täydellinen terveys on mahdoton ihanne. Terveys tulisi myös määritellä enemmän prosessina kuin tilana. (Kauhanen, Myllykangas, Salonen & Nissinen 2007, 87.) Myös Wilcockin (2005, 2006) mukaan terveys ja sairaus ovat vaikeasti määritettävissä. Terveyden määritelmä riippuu taloudellisista, kulttuurisista, sosiaalisista ja uskonnollisista tekijöistä, ympäristöstä, yksilöllisistä näkökulmista, terveystalveiden saatavuudesta ja niistä käsityksistä, jotka liittyvät sairauksien syntyyn. (Wilcock 2005, 140; 2006, 15.) Myös Muñoz (2007, 269) kirjoittaa, että kulttuuri on tiukasti sidoksissa käsityksiin terveydestä ja terveydenhuollosta sekä saira-

uksista. Lisäksi Wilcock (2006, 25) toteaa, että toiminta, terveys, sairaus ja selviytyminen ovat voimakkaasti sidoksissa toisiinsa. Vertion (2003, 21) mukaan taas tasapaino tai harmonia ovat yleisiä terveyttä kuvaavia ilmaisuja.

Terveyden ja hyvinvoinnin käsitteet eroavat siinä, että hyvinvoinnilla on yhteiskuntatieteellinen ja terveydellä lääketieteellinen perusta. Molemmat lähtökohdat ovat kuitenkin käyttökelpoisia terveyden edistämisen näkökulmasta. (Koskinen-Ollonqvist & Rouvinen-Willenius 2009, 33.) Vertion (2003, 23) mukaan terveys voidaan nähdä osana hyvinvointia. WHO (1986) puolestaan pitää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia terveyden määrittäjänä.

Hyvinvoinnin käsite pitää sisällään terveyden, sosiaaliset suhteet ja subjektiivisen hyvinvoinnin kokemuksen. Hyvinvointi on riippuvainen sekä elinoloista että yksilön kyvyistä ja mieltymyksistä, joiden pohjalta hän tuottaa hyvinvointiaan. On huomattavaa, etteivät pelkät hyvät aineelliset olot riitä rakentamaan hyvinvointia, jos ihmisellä on ongelmia perhesuhteissa tai terveydessä. Vaatimattomakin olot voivat olla hyvinvoinnin pohjana, jos ihminen on terve ja jos hän nauttii yhteisöstään ja kokee arvostusta sen jäsenenä. (Karvonen, Moisio, Simppu & Heikkilä 2008, 28.) Karvosen (2008, 97) mukaan työikäisen väestön hyvinvointi rakentuu toimeentulon lisäksi mielekkästä tekemisestä, säällisistä asuinoloista, terveydestä, riittävästä sosiaalisista verkostoista ja sosiaalisesta tuesta. Pietilä, Eirola ja Vehviläinen-Julkunen (2002, 156) taas toteavat, että hyvinvointiin liittyviä voimavaroja ovat ihmisen tieto-taitotaso ja koulutus, sosiaaliset siteet ja tuki, kulttuuriset tekijät ja yhteiskunnan ja ympäristön tarjoamat mahdollisuudet.

Hyvinvointiteoreetikot ovat esittäneet ihmisen tarvehierarkiaa koskevia malleja. Niissä alimpana ovat fyysiset ja aineelliset perustarpeet, keskellä sosiaaliset tarpeet ja ylinnä puolestaan henkiseen kasvuun liittyvät tarpeet. Hyvinvoinnin lisääntyminen merkitsee ylimpänä olevien tarpeiden korostumista ja yhteiskunnan vaurastuminen mahdollistaa keskittymisen niihin. (Kauhanen ym. 2007, 89.) Koivumaa-Honkanen (2003, 237 - 238) kuitenkin toteaa, että väestön tyytyväisyys elämään ei näytä kohonneen, vaikka elintaso on parantunut.

3.1 Hyvinvoinnin edistäminen

Hyvinvoinnin arviointi on mahdollista kuvaamalla ihmisten kokemuksia omasta terveydestään (Hyypä 2002a, 60; Koskinen-Ollonqvist & Rouvinen-Willenius 2009, 32). Yksi subjektiivisen hyvinvoinnin mittareista on elämäntyytyväisyys. Se pohjautuu henkilön omaan arvioon siitä, kuinka hyvin elämän tärkeät pyrkimykset ja saavutukset sopivat yhteen. Elämäntyytyväisyys on yhteydessä hyvään mielenterveyteen, jonka osana se voidaan nähdä. (Koivumaa-Honkanen 2003, 234.) Pietilä ym. (2002, 157) kuvaavat elämäntyytyväisyyttä myös koe- tuksi turvallisuudeksi ja tyytyväisyydeksi. Elämisen laatua puolestaan ovat Koskinen-Ollonqvistin ja Rouvinen-Willeniuksen (2009, 32) mielestä ihmisen tai ihmisryhmän mahdollisuudet täyteen ja onnelliseen elämään. Myös Pizzin (2001, 53) mukaan hyvinvointi voidaan nähdä optimaalisena terveytenä, joka tyydyttää yksilöä.

Seuraavana esitetty WHO:n (1986) määritelmä terveyden edistämisestä pitää sisällään hyvinvoinnin eri osa-alueet ja esittää terveyden elämän voimavarana.

Terveyden edistäminen on prosessi, joka lisää ihmisen mahdollisuuksia terveytensä hallintaan ja sen parantamiseen. Saavuttaakseen täydellisen fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin on yksilöiden ja ryhmän kyettävä tunnistamaan ja toteuttamaan toiveensa, tyydyttämään tarpeensa ja muuttamaan ympäristöään tai selviytymään siinä. Terveys on positiivinen käsite, joka painottaa yhteiskunnallisia ja henkilökohtaisia voimavaroja sekä fyysisiä toimintamahdollisuuksia. Terveyttä ei pidetä elämisen päämääränä, vaan jokapäiväisen elämän voimavarana. Terveyden edistäminen ei näin ollen ole ainoastaan terveydenhuollon vastuulla, vaan laajempi kokonaisuus hyvinvoinnin saavuttamiseksi. (WHO 1986.)

Terveyttä edistävän toiminnan pohjalla ovat ihmisarvon kunnioittaminen, käsitys terveydestä ja ihmisestä sekä ammattietiikka (Kylmä, Pietilä & Vehviläinen-Julkunen 2002, 62). WHO:n (1986) mukaan terveyden edellytyksinä voidaan pitää rauhaa, asuntoa, koulutusta, ravintoa, tuloja, pysyvää ekosysteemiä, työtä, vapaa-aikaa, kestäviä resursseja sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja samanarvoisuutta. Terveyden edistäminen luo turvallisia, stimuloivia, tyydyttäviä ja nautittavia asumis- ja työskentelyolosuhteita. Koskinen-Ollonqvist & Rouvinen-Willenius (2009, 33) puolestaan mainitsevat hyvinvoinnin osatekijöiksi toi-

meentulon, työn, terveyden, osaamisen ja inhimillisen pääoman eli tiedot ja taidot, turvallisuuden, toimintamahdollisuudet sekä sosiaaliset siteet ja suhteet. Hyvinvoinnin edistämiseksi tarkoitetaan usein ongelmien ehkäisyä ja hoitoa palvelujärjestelmien avulla (Koskinen-Ollonqvist & Rouvinen-Willenius 2009, 34).

Vertion määritelmän (2003, 29) mukaan terveyden edistämisen tarkoituksena on parantaa ihmisten mahdollisuuksia oman ja ympäristönsä terveydestä huolehtimisessa. Se on myös terveyden edellytyksiin vaikuttamista yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kannalta. Myös Wilcockin (2006, 310) mukaan terveyttä voidaan edistää monilla eri tasoilla. Siinä voidaan esimerkiksi keskittyä koko väestöön terveyteen, hyvinvointiin ja elämänlaatuun ehkäisemällä terveydelle haitallista käyttäytymistä ja sairauksia. Toinen vaihtoehto on keskittyä siihen väestön osaan, jonka käyttäytyminen ja kehitys ovat terveyden heikentymisen vuoksi häiriintyneet. Vaihtoehtoisesti voidaan myös painottaa kroonisesti tai kuolettavasti sairaiden henkilöiden hyvinvoinnin tukemista.

Hämäläinen-Kebede (2003, 52) tuo esille sen, että terveyden edistämässä on huomioitava yksilö kokonaisuutena ottaen mukaan fyysiset, psyykkiset, kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät. Lisäksi Kylmä ym. (2002, 65) muistuttavat, että terveyden edistäminen perustuu vuorovaikutukselle, jossa tiedostetaan oikeudenmukaisuuteen ja asiakkaan itsemääräämisoikeuteen liittyvät eettiset kysymykset. Niemelän (2002, 81) mukaan köyhyys ja heikko sosiaalinen asema lisäävät sairastavuutta ja psyykkisiä ongelmia. Lisäksi on myös havaittu, että sosiaalisilla verkostoilla, normeilla ja luottamuksella on merkitystä ihmisen hyvinvoinnille (Niemelä 2002, 76). Myös Pietilä ym. (2002, 156) nostavat esille yhteisön ja sosiaalisten suhteiden vaikutuksen yksilöiden hyvinvointiin. Yhteiskunnan muutosten myötä yhteisöllistä pysyvyyttä ja jatkuvuutta onkin nykyään vaikeaa pitää yllä (Hirvonen, Koponen & Hakulinen 2002, 38).

Näiden lisäksi Hyyppä (2002b, 49) kirjoittaa, että yhteisöllisyyden ja ihmisten välisen luottamuksen varaan voidaan rakentaa terveyttä edistäviä ja sairauksia ehkäiseviä järjestelmiä. Hyyppä (2002a, 44) toteaa vielä, että kulttuuriharrastukset vaikuttavat suoraan myönteisesti ihmisen hyvinvointiin. Esimerkiksi Hyyppän ja Liikasen (2005, 86) mukaan kulttuurin ja taiteen harrastaminen saa har-

rastajassa ja kokijassa aikaan myönteisiä tunteita, jotka edistävät mielenterveyttä. Sosiaali- ja terveysministeriön (2004, 34 - 35) mukaan tehokkaalla mielenterveyden edistämällä voidaan lisätä hyvinvointia, lievittää inhimillistä kärsimystä ja vähentää mielenterveysongelmien syntymistä. Mielenterveyden edistäminen voi kohdistua koko väestöön tai siitä erotettavissa oleviin pienempiin ryhmiin, joita määrittäviä asioita voivat olla tietty riski tai osattomuus. Osattomina voidaan nähdä esimerkiksi työttömät, asunnottomat, pakolaiset, maahanmuuttajat tai prostituoidut. Näiden erityisryhmien kanssa työskentelyyn liittyen Hirvonen ym. (2002, 39) muistuttavat, että ympäristön muuttuminen monikulttuurisemmaksi edellyttää myös terveyden edistämistä uusia työtapoja, sillä ihmisten arvot ja tavat hoitaa terveyttään ovat kiinteästi sidoksissa kulttuuriin.

3.2 Toimintaterapia hyvinvoinnin edistäjänä

Law'n ym. (1997,31) mukaan ihminen tarvitsee merkityksellistä toimintaa pystyäkseen jäsentämään elämäänsä ja kokemaan sen mielekkääksi. Myös Polatajkon ym. (2007c, 71) mukaan ihmiset kokevat hyvinvointia sitoutuessaan toimintoihin, jotka sopivat heidän arvoihinsa, miellyttävät heitä sekä tukevat heidän suunnitelmiaan ja päämääriään, kykyä suoriutua heille arvokkaista rooleista ja heidän toiminnallista identiteettiään. Toimintaterapiassa *mahdollistamisen (enabling)* tarkoituksena onkin saada ihmiset sitoutumaan toimintaan (Townsend ym. 2007a, 91). Toimintaterapian tarkoituksena on antaa ihmiselle välineitä määritellä itseään niin, että hän voi rakentaa omia valintoja tekevän, aktiivisen ja tarkoituksenmukaisesti toimivan selviytyjän identiteetin (Salo-Chydenius 2002, 10).

Toiminnallinen hyvinvointi (occupational well-being) on kokemus, jossa ihminen saa tyytyväisyyden ja merkityksen kokemuksia toiminnallisesta elämästään. Toiminnallinen hyvinvointi lisääntyy, kun yksilön toiminnallinen elämä täyttää hänen tarpeensa. Nämä universaalit tarpeet liittyvät onnistumisen ja hallinnan tunteiden kokemiseen, yhteisön jäsenten hyvinvoinnin edistämiseen, yhteenkuuluvuuden tunteen kokemiseen toisten kanssa, nautinnon kokemiseen sekä rentoutumiseen ja voimien keräämiseen. (Polatajko ym. 2007c, 69 - 70.)

Toiminnallinen tasapaino (occupational balance) puolestaan tarkoittaa sitä, että ihmisen elämässä on ideaalinen valikoima hänen toivomiaan toimintoja. Tämä tasapaino voidaan nähdä tärkeänä aspektina terveyden kokemuksessa. (Polatajko ym. 2007a, 46 - 47.) Myös Creek (2008) toteaa, että terveydelle edullinen toiminnan tasapaino sisältää erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia toimintoja, joissa ihminen voi kehittää kykyjään. Tasapaino voi häiriintyä, jos ihminen ei saa osallistua toimintaan riittävästi. Toiminta täyttää monia tarpeita; se esimerkiksi auttaa selviytymään ja ylläpitämään terveyttä, ja sillä on myös sosiaalinen ulottuvuus. Yhteisöt määrittävät, mitkä toiminnot ovat hyväksyttäviä ja mahdollisia tietyille ihmisryhmille. (Creek 2008, 47.) Inhimillinen vuorovaikutus, jonka toiminta mahdollistaa, stimuloi emotionaalista, biologista, psykologista ja sosiaalista kehitystä. Toimintaterapiassa yksilön ajatellaan olevan terve, kun hän oppii tarvittavia taitoja suoriutuakseen menestyksellisesti niistä muuttuvista rooleista, joissa hän toimii elämänsä aikana. (Creek 2008, 36.)

Kun yksilö tai ryhmä ei voi ottaa osaa normaaleihin rutiineihin ja toimintaan omassa elämäntilanteessaan, tilannetta voidaan kutsua *toiminnalliseksi menetykseksi (occupational loss)*. Toiminnallinen menetys voi syntyä ympäristötekijöiden vaikutuksesta, ja se vaikuttaa negatiivisesti ihmisen hyvinvointiin sekä rutiineihin ja vuorovaikutukseen toisten kanssa. (Polatajko ym. 2007a, 57.) Polatajko ym. (2007c, 80) toteavat myös, että toiminnan puuttuminen johtaa pahimmillaan syvään sosiaaliseen pirstoutumiseen, levottomuuteen ja poliittiseen epävakaisuuteen, mikä uhkaa koko yhteiskunnan perusteita. Monet maahanmuuttajat joutuvat kokemaan toiminnallista menetystä uuteen kulttuuriin asettuessaan. Esimerkiksi turvapaikanhakijat joutuvat usein odottamaan työlupaa kuukausia tai jopa vuosia ilman mitään motivoivaa toimintaa. (Alitolppa-Niitamo 1994, 55.) Yksi toimintaterapian mahdollistamisen ulottuvuuksista on vaikuttaa erilaisuuden tukemiseen yhteiskunnassa ja yhteisössä (Townsend & Landry 2005, 499). Yhteisön elämään osallistumisen mahdollistaminen merkitsee tietyn ryhmän tukemista tasa-arvoiseen inklusioon sekä oikeudenmukaisuuteen. Nämä ryhmät voivat olla marginalisoituneita ja sorrettuja vähemmistöryhmiä. (Townsend, Cockburn, Letts, Thibeault & Trentham 2007b, 157.)

Yksilöiden, ryhmien ja perheiden äänen saamiseksi kuuluviin tarvitaan tehokkaita ja vaikuttavia menetelmiä. Nykyään on jo alettu huomata, että asiakkaiden mielipiteiden kuunteleminen päätöksentekoprosesseissa on myös taloudellisesti kannattavaa. (Townsend, Trentham, Clark, Dubouloz-Wilner, Pentland, Doble & Laliberte Rudman 2007c, 140.) Townsend ym. (2007b, 157 - 158) toteavat myös, että verkostoja, kumppanuutta ja solidaarisuutta tarvitaan mahdollistamaan muutosta sosiaalisissa rakenteissa, kulttuureissa sekä rakennetuissa ja luonnollisissa ympäristöissä. Voimaa jakava ja mahdollistava sosiaalinen muutos alkaa asiakkaan kuuntelemisesta ja ymmärtämisestä sekä erityisesti vähemmistöjen, mielipiteiden huomioon ottamisesta (Townsend ym. 2007b, 158).

4 MAAHANMUUTTO JA MONIKULTTUURISUUS

Yksi tunnetuimmista vähemmistön ja yhteiskunnan välistä suhdetta kuvaavista teorioista on Berryn (1997) nelikenttäteoria. Siinä integraatio määritellään *akkulturaatioteorian* kautta. Akkulturaatio tarkoittaa kanssakäymisen aiheuttamia muutoksia, joita tapahtuu kahden tai useamman ryhmän kohdatessa. Muutoksia voi tapahtua molemmissa ryhmissä, mutta käytännössä vaikutteita siirtyy enemmän vahvemmassa ryhmästä heikompaan. Berryn nelikenttäteoria havainnollistaa akkulturaation eri vaihtoehtoja. Jos maahanmuuttajalle on tärkeää ylläpitää omaa identiteettiä ja kulttuuriaan, mutta ei eri etnisten ryhmien välisiä suhteita, on seurauksena *separaatio* eli *eristäytyminen*. Jos taas omaa kulttuuriaan tärkeämpää on ylläpitää suhteita muihin ryhmiin, puhutaan *assimilaatiosta* eli *sulautumisesta*. *Marginalisaatiosta* eli *syrytytymisestä* puhutaan silloin, kun kumpaakaan ei pidetä tärkeänä. *Integraatio* eli *sopeutuminen* puolestaan vaatii, että sekä omaa identiteettiä ja kulttuuria että suhteiden ylläpitämistä muihin etnisiin ryhmiin arvostetaan. (Berry 1997, Rädyn 2002, 125 mukaan.)

Uuteen kulttuuriin adaptaatio eli sopeutuminen on moniulotteinen ilmiö. Se voidaan jakaa psykologiseen ja sosiokulttuuriseen osaan. (Ward 1996, Berryn 2005, 709 mukaan.) Psykologinen adaptaatio pitää sisällään psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin, kun taas sosiokulttuurinen adaptaatio ilmaisee, kuinka hyvin

yksilö pystyy selviytymään päivittäisestä elämästä uudessa kulttuurisessa kontekstissa. Psykologiset vaikeudet ovat pahimmillaan sopeutumisen alkuvaiheessa, ja ne yleensä vähenevät ajan myötä. Sosiokulttuurinen adaptaatio taas kehittyy tasaisesti ajan kuluessa. Hyvää psykologista adaptaatiota ennustavat persoonallisuustekijät, elämän muutostapahtumat ja sosiaalinen tuki, kun taas sosiokulttuurista adaptaatiota edistävät kulttuuriin liittyvä tieto, kontaktin taso ja positiiviset asenteet ryhmien välillä. (Berry 2005, 709.)

Integraatio akkulturaatiostrategiana edistää molempien adaptaation osien onnistumista. Erityisesti marginalisaatioon tai assimilaatioon päätyneisiin henkilöihin verrattuna integroituneiden maahanmuuttajien adaptaatio on paremmalla tasolla. (Berry 2005, 709 - 710.) Integraatio edistääkin parhaiten maahanmuuttajien hyvinvointia ja on yleensä paras adaptaation muoto (mm. Berry 1997, Phinneyn, Horenczykin, Liebkindin & Vedderin 2001, 502 mukaan). Menestyksellinen akkulturaatio on lisäksi määritelty termeillä psyykkinen ja fyysinen terveys, psykologinen tyytyväisyys, korkea itsetunto, pätevä suoriutuminen työssä ja onnistuminen koulussa (Liebkind 2001, Phinneyn ym. 2001, 501 mukaan).

4.1 Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen

Integraatio, jonka suomenkieliseksi vastineeksi on vakiintunut *kotoutuminen*, tarkoittaa prosessia, jonka kuluessa maahanmuuttaja tulee osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Tässä prosessissa on vähintään kaksi osapuolta, jotka kummatkin vaikuttavat lopputulokseen. (Martikainen ym. 2006, 20.) Kotoutumisen tavoitteena on osallistuminen työelämään ja yhteiskunnan toimintaan siten, että hän voi yhä säilyttää oman kielensä ja kulttuurinsa. *Kotouttamisella* puolestaan tarkoitetaan viranomaisten järjestämiä toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja, jotka edistävät kotoutumista. Se edellyttää myös maahanmuuttajien tarpeiden huomioon ottamista palveluja ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja järjestettäessä. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.)

Uudissana *maahanmuuttaja* on otettu käyttöön korvaamaan käsite *siirtolainen*, jonka merkitys viittaa pääasiassa työperäiseen maahanmuuttoon. Maahanmuut-

taja on sanana laajempi ja pitää sisällään kaikki eri syistä maahan muuttaneet. (Martikainen ym. 2006, 25.) Toisaalta maahanmuuttaja-sana voidaan kokea loukkaavana ja aliarvioivana. Maahanmuuttajiksi voisikin nimittää vain vastikään maahan tulleita, pidempään täällä olleita puolestaan *maahan muuttaneiksi* tai *siirtolaisiksi* ja Suomeen asettuneita *uussuomalaisiksi*. (Säävälä 2007, Kirjasen 2008, 38 mukaan.)

Toistuvasti on havaittu, että kotoutumissuunnitelmien ja kotouttamistoimenpiteiden tulisi olla nykyistä yksilöllisempiä. Kotoutumissuunnitelmien toteuttamisen tukeminen ja seuranta on myös monin paikoin puutteellista. Perheiden sekä haavoittuvassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseen on myös vaadittu lisäpanostusta ja tehostamista. (Väänänen, Toivanen, Aalto, Bergbom, Härkäpää, Jaakkola, Koponen, Koskinen, Kuusio, Lindström, Malin, Markkula, Mertaniemi, Peltola, Seppälä, Tiitinen, Vartia-Väänänen, Vuorenmaa, Vuorento & Wahlbeck 2009, 76 - 77.) Lisäksi Metso ja Peltola (2008, 67) toteavat, että kotoutumissuunnitelmia on kritisoitu siitä, että niiden ulkopuolelle jäävät esimerkiksi kotiäidit sekä avioliiton kautta ja puolison työn takia maahan tulleet.

Myös Jasinskaja-Lahden, Liebkindin ja Vesalan (2002, 137) mukaan Suomen maahanmuuttopolitiikan tavoitteena olevaan maahanmuuttajien nopeaan ja joustavaan kotoutumiseen on vielä matkaa. Jokaisen maahanmuuttajan arki on erilainen riippuen heidän perhe- ja työllisyystilanteestaan sekä iästään. Tämä muodostaa suuren haasteen kotoutumissuunnitelmille. (Kirjanen 2008, 40.) Hämäläinen-Kebeden (2003, 44) mukaan työllistyminen, ammattiin tähtäävät opinnot ja kielen opiskelu, harrastukset sekä poliittinen toiminta ovat asioita, joiden avulla maahanmuuttaja voi päästä mukaan yhteiskunnan toimintaan. Eri-tyisesti painottuu suomalaisten kanssa yhdessä työskentelemisen ja harrastamisen tärkeys. Harrastukset nähdään maahanmuuttajien terveyttä edistävinä varsinkin siinä tapauksessa, ettei mahdollisuutta työllistymiseen ole. Kun maahanmuuttaja pääsee kehittämään kielitaitoaan, mahdollisuus työllistyä ja päästä mukaan yhteiskunnan toimintaan paranee (Hämäläinen-Kebede 2003, 49).

4.2 Monikulttuurisen yhteiskunnan haasteet

Perinteinen kulttuurin määritelmä Tylorin (1871) mukaan kuuluu seuraavasti:

Kulttuuri tai sivilisaatio kaikkein laajimmassa etnografisessa merkityksessään on se monimutkainen kokonaisuus, joka sisältää tiedon, uskon, taiteen, moraalin, lain, tavat ja kaikki muut kyvyt ja tavat, jotka ihminen on saanut ollessaan yhteisönsä jäsen (Leach 1982, Martikaisen ym. 2006, 12 - 13 mukaan).

Postmoderni tapa lähestyä kulttuuria painottaa puolestaan merkityksien tuottamista ja merkityksellistä toimintaa. Sosiaalinen ulottuvuus korostuu tässä näkökulmassa, jossa kulttuuri nähdään jatkuvana ja päättymättömänä prosessina. (Martikainen ym. 2006, 13.) Alitolppa-Niitamon (1994, 18 - 19) mukaan kulttuuri voidaan myös nähdä tapana ajatella, tuntea ja reagoida sekä tiettyyn yhteiskuntaan tai yhteisöön kuuluvien elämäntapana. Se on monitahoinen kokonaisuus, joka muodostuu niistä moraalikäsitteistä, tiedoista, uskomuksista, tavoista, laeista ja tottumuksista, joita ihminen yhteisönsä jäsenenä on omaksunut.

Perinteisen määritelmän mukaan monikulttuurisuus tarkoittaa useiden, kulttuuripiirteiltään erilaisten ryhmittymien samanaikaista olemassaoloa esimerkiksi valtiossa. Nykyään on kuitenkin vallalla 1990-luvulta alkaen yleistynyt käsitys, jonka mukaan monikulttuurinen yhteiskunta tarkoittaa monimuotoisiin identiteetteihin perustuvaa yhteiskuntamuotoa. (Martikainen ym. 2006, 13 - 15.) Kupiaisen (2003) mukaan monikulttuurisuudella tarkoitetaan yhteiskunnallista tilannetta, yksilöidentiteettiä, taiteen ja kulttuurien suuntauksia tai kulttuurirelativistista asennetta. Lisäksi sitä on pidetty poliittisena ideologiana ja käytetty yhteiskuntapoliittisena ratkaisumallina etnisten jännitteiden sävyttämiin tilanteisiin. Monikulttuurisuuteen kuuluvat myös erilaiset vieraat kulttuurivaikutteet, jotka ovat läsnä arkipäivässä. (Kupiainen 2003, 244.)

Kupiaisen (2003, 244) mukaan monikulttuurisuus tarkoittaa siirtolaispolitiikan kohdalla sitä, että siirtolaisryhmät saavat säilyttää kulttuurisen erityisyytensä, eikä heiltä vaadita ainakaan systemaattista luopumista oman kulttuurinsa tai etnisyytensä tunnuspiirteistä. Suomen nykyinen maahanmuuttopolitiikka tähtääkin Pitkäsen (2003) mukaan maahan laillisesti muuttavien ulkomaalaisten integ-

roitumiseen suomalaiseen yhteiskuntaan. Integroituminen tulkittiin Suomessakin pitkään assimilaatioksi. Siihen on kuitenkin 1980-luvulta lähtien sisällytetty pluralistisia tavoitteita. Pluralismin johtoajatus on, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia. (Pitkänen 2003, 267.)

Pitkäsen (2003, 268 - 269) mukaan on ensiarvoisen tärkeää, että valtaväestö hyväksyy maahanmuuttajat yhteiskunnan aktiivisiksi ja tasavertaisiksi jäseniksi. Suomessa tehdyt tutkimukset antavat kuitenkin ymmärtää, etteivät väestön valmiudet kulttuurisen monimuotoisuuden kohtaamiseen ole kehittyneet samassa suhteessa lisääntyneen maahanmuuton kanssa. Myös Kupiainen (2003, 251 - 252) toteaa, että kulttuuristen vieraiden ilmaantuminen on saanut aikaan suuria sopeutumisvaikeuksia niin yksityisille ihmisille kuin yhteiskunnallekin. Stereotyyppiset ja rasistiset asenteet sekä pelko ja torjunta ovat huolestuttavan tavallisia kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Pitkäsen (2003) mukaan tarvitaankin vieraiden kulttuurien tuntemusta sekä institutionaalisia ratkaisuita, jotta yhteiskunta pysyisi kehittymään kulttuurisesti monimuotoiseen suuntaan. Tosin myös muuttajilta vaaditaan uuden oppimista ja joustavuutta. Vaikka pluralistinen yhteiskunta sallii monenlaiset kulttuuriset käytännöt, yhteiskunnan yhteiset toimintaperiaatteet on huomioitava ja niitä kunnioitettava. (Pitkänen, 2003, 268.)

Ainoa tapa rakentaa kestävää tasa-arvoa eri ryhmien välille on tehdä vastavuoroista yhteistyötä, jossa osapuolet ovat aidosti valmiit oppimaan toisiltaan. Arkinen ja vaatimatonkin yhteistyö voi rakentaa kulttuurirajat ylittävää vuorovaikutusta eli oikeaa monikulttuurisuutta. Yhteistyö vaatii kuitenkin kaikilta osapuolilta kulttuurisen erilaisuuden sietokykyä. (Kupiainen 2003, 256.) Lepolan (2000, 378) mukaan monikulttuurisuuden toteutuminen ideaalisesti edellyttää sekä yhteiskunnan että yksilön tasolla tapahtuvia prosesseja. Lepola (2000, 379 - 380) lisää kuitenkin, että monikulttuurisuuden toteutuminen käytännössä on haasteellista ja ideologiana se törmää usein yhteen kansallisvaltioideologian kanssa, jonka puitteissa suomalaiset päättävät, mikä on maassamme sopivaa ja mikä ei. Toinen monikulttuurisuuden haastava ideologia on ajatus universaaleista arvoista. Tällaisina arvoina ovat nousseet esille esimerkiksi ihmisoikeudet ja ruumiillinen koskemattomuus. Salo-Lee, Malmberg ja Halinoja (1996) kuitenkin uskovat, että monikulttuurisessakin ympäristössä voidaan saavuttaa hyviä tu-

loksia, kun yhdistellään erilaisia katsomustapoja sekä kulttuurikäyttäytymistä toisiinsa. Tähän vaaditaan herkkyyttä havaita ja tunnistaa toisen kulttuurin ominaisuuksia sekä kykyä olla joustava omien käsitystensä suhteen. Kulttuurinen herkkyyks ohjaa arvioimaan toisen kulttuurialueen ihmisiä objektiivisemmin. Lisäksi edellytetään uteliaisuutta ja nöyryyttä nähdä asioita omien, oikeampina pitämiensä tapojen yli sekä rohkeutta arvostaa omaa ja toisten kulttuureja. (Salo-Lee ym. 1996, 116 - 117.)

5 MAAHANMUUTTAJIEN HYVINVOINTI

Kotimaasta pois suuntautuva muutto on osoittautunut useissa tutkimuksissa ihmisen psyykkistä ja fyysistä terveyttä haittaavaksi tekijäksi. Riippuu kuitenkin ihmisen henkilökohtaisista resursseista, kuinka vaikeana hän sen kokee, ja aiheuttaako se esimerkiksi masennusta. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että stressiä aiheutuu jopa silloin, kun uusi asuinpaikka on entistä parempi. (Schubert, 2007 179 – 180.) Myös Puupposen, Raiken ja Rastan (2007) mukaan maahanmuutto koettelee ihmisen identiteettiä erittäin voimakkaasti. Siihen liittyviä tunteita voivat olla koti-ikävä, katkeruus, juurettomuus ja yksinäisyys. Myös itsestään huolehtiminen voi vaikeutua uudessa maassa esimerkiksi vieraan kielien takia, mistä voi seurata voimattomuuden ja avuttomuuden tunnetta. (Puupponen ym. 2007, 27.) Sosiaalituen varassa eläminen voikin tuntua maahanmuuttajasta nöyryyttävältä (Alitolppa-Niitamo 1994, 55).

Maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä ovat Liebkindin (1994, 32 - 33) mukaan sosio-ekonomisen statuksen lasku, kielitaidottomuus, ero perheenjäsenistä, ystävällisen vastaanoton puuttuminen, eristyneisyys samaa kulttuuritaustaa olevista henkilöistä, traumaattiset kokemukset sekä ikään-tyneenä tai teini-ikäisenä tapahtunut maahanmuutto. Jasinskaja-Lahti ym. (2002, 138) toteavat lisäksi, että materiaalistien ja inhimillisten resurssien puute estävät maahanmuuttajia osallistumasta täysipainoisesti yhteiskunnan toimintaan ja heikentävät myös heidän henkistä hyvinvointiaan.

Hyvinvointi on onnistuneen kotoutumisen keskeinen osa. Maahanmuuttajien hyvinvointia koskeva kansallinen tieto perustuu pääasiassa maahanmuuttajien elinolotutkimukseen, jossa on tutkittu asumista, koulutusta, työmarkkina-asemaa, sosiaalisia suhteita, päihteiden käyttöä, integroitumista ja syrjintäkemuksia tiettyjen maahanmuuttajaryhmien (venäläisten, virolaisten, somalia-laisten ja vietnamilaisten) parissa. (Maahanmuuttajien elinolot 2003; Maahanmuuttajien elämää Suomessa 2005, Väänänen, ym. 2009, 70 - 71 mukaan.)

Metso ja Peltola (2008) ovat tutkineet maahanmuuttajien terveyden, sosiaalisen integraation ja työllistymisen edistämiseen liittyviä palveluita. Niissä esille nousevat etenkin toimivien mielenterveyspalvelujen puute, isojen perheiden äitien ja yksinhuoltajien vaikea asema sekä palveluiden puuttuminen luku- ja kirjoitustaidottomilta ja oppimisvaikeuksia omaavilta. Lisäksi puutteita löytyy työllistymistä tukevista palveluista. Myös kuntoutuspalveluihin ohjaaminen vaikuttaa erittäin vähäiseltä. Mahdollisuudet asiakkaiden tilanteiden kokonaisvaltaiseen selvittämiseen eivät myöskään vastaa tarvetta. Yhdenvertaisten palvelujen takaaminen maahanmuuttajille edellyttää myös työntekijöiden asenteiden ja työtapojen muokkaamista, puuttuvien palvelujen kehittämistä ja palvelujen välisen yhteistyön lisäämistä sekä panostamista kuntoutusprosessien kokonaisvaltaiseen tukemiseen. (Metso & Peltola 2008, 3.) Väänänen ym. (2009, 94) muistuttavat kuitenkin, että maahanmuuttajuuteen liittyvistä ongelmista huolimatta olisi hyödyllistä siirtyä ongelmalähtöisyydestä resurssinäkökulmaan etsimällä maahanmuuttajien myönteisiä voimavaroja. Myös Kupiaisen (2003, 256) mukaan kulttuuriset vieraat olisi lisäksi nähtävä resurssina eikä uhkana Suomelle.

5.1 Sosiaalisten verkostojen merkitys hyvinvoinnille

Monilla maahanmuuttajilla on alussa vain hyvin vähän ystäviä tai sukulaisia uudessa maassa. Ihmisen identiteetti on monissa perinteisissä kulttuureissa vahvasti sidoksissa perheeseen, jolloin perheen käsite ja sen merkitys on suurempi kuin länsimaissa. Eron perheestä on todettu olevan työttömyyden ohella pahin maahanmuuton jälkeisen stressin aiheuttaja ja mielenterveysongelmia lisäävä riski. Sosiaalinen eristyneisyys ja yksinäisyys ovatkin maahanmuuttajille yleisiä

kokemuksia. (Alitolppa-Niitamo 1994, 52 - 53.) Myös Hyyppä (2002a, 41) toteaa, että ystävien ja harrastusten puute horjuttaa maahanmuuttajien hyvinvointia. Näyttääkin siltä, että jo sosiaalisten verkostojen olemassaolo parantaa selvästi maahanmuuttajien hyvinvointia (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä, & Reuter 2004, 265). Kuitenkin joka viidennellä maahanmuuttajalla ei ole yhtään läheistä ystävää Suomessa. Lisäksi 40 prosenttia niistä maahanmuuttajista, joilla on ainakin yksi ystävä Suomessa, ilmoittavat ystävänsä kuuluvan samaan maahanmuuttajaryhmään kuin he itse. (Liebkind ym. 2004, 184.)

Sosiaalisten suhteiden tärkeys maahanmuuttajien terveydelle tulee esille perhe- ja ystävyys-suhteiden solmimisessa sekä ylläpitämisessä ja ystävien tärkeänä merkityksenä (Hämäläinen-Kebede 2003, 36). Hyyppä (2002a, 191) mukaan voidaankin olettaa, että sosiaalisen pääoman eli yhteisöllisyyden lisääminen vähentää vähemmistöjen pahoinvointia. Hursti (2002) kirjoittaa lisäksi, että yhteiskunnan tulisi edistää yhteisöllisten toimintamuotojen syntymistä. Niissä maahanmuuttajat voisivat tavata toistensa lisäksi myös suomalaisia ja näin kommunikointi ja molemminpuolinen ymmärrys voisi lisääntyä. (Hursti 2002, 99)

Mannisen (2001) mukaan ystävyystyminen suomalaisten kanssa tukee maahanmuuttajien kotoutumista ja Suomessa viihtymistä. Tutkimusten perusteella myös negatiiviset kokemukset ovat hyvin yleisiä, ja niillä on vastaavasti kielteinen vaikutus kotoutumiseen. (Manninen 2001, 26.) Hämäläinen-Kebeden (2003, 37, 44) mukaan suomalaisten kanssa ystävyystyminen on kuitenkin usein maahanmuuttajille haastavaa. Mannisen (2001) mukaan harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen voidaan nähdä yhtenä tärkeänä keinona esimerkiksi maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukemiseen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi käsityökulttuuria tukemalla. Myös kantaväestön asenteisiin, joissa on vielä paljon parantamisen varaa, voitaisiin vaikuttaa yhteisiä harrastusryhmiä järjestämällä. (Manninen 2001, 37 - 39.) Myös Mustamaa ja Pölkki (2006, 54) toteavat yhteisten harrastusmahdollisuuksien lisäävän vuorovaikutusta maahanmuuttajien ja suomalaisten välillä. Alitolppa-Niitamon (1994, 54) mukaan myös suhteet maanmiehiin ovat tärkeitä psyykkisen hyvinvoinnin kannalta erityisesti uusille maahanmuuttajille. Pelkästään maanmiesten kanssa seurustelu voi kuitenkin aiheuttaa ongelmia, koska se voi hidastaa yhteiskuntaan sopeutumista.

5.2 Valtaväestön asenteiden vaikutus hyvinvointiin

Syrjintäkokemukset heikentävät merkittävästi maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia. (Liebkind ym. 2004, 264, 275.) Jasinskaja-Lahti ym. (2002, 112) ovat havainneet, että maahanmuuttajien kokema syrjintä on voimakkaasti yhteydessä heidän kokemaansa stressiin. Syrjintäkokemukset heikentävät itsetuntoa sekä vähentävät tyytyväisyyttä elämään. Syrjintäkokemuksilla on yhteyttä esimerkiksi nuorten maahanmuuttajien hyvinvoinnin puutteellisuuteen. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000, 116, 119.) Alitolppa-Niitamo (1994, 53) mainitsee myös, että valtaväestön kielteinen suhtautuminen voi vähentää kielen oppimisen mahdollisuuksia. Kielteiset asenteet maahanmuuttajia kohtaan liittyvät usein siihen, että maahanmuuttajien koetaan vähentävän hyvinvointivaltion resursseja ja kilpailevan kantaväestön kanssa työpaikoista. Toisaalta maahanmuuttajan työsäkäynnin uskotaan vähentävän syrjintää, koska Suomessa omalla työllä ansaitulla toimeentulolla on suuri arvo. Maahanmuuttajien integrointi työmarkkinoiden kautta ei ole kuitenkaan täysin onnistunut. (Paananen 2005, 460 - 461.)

Koulutuksen kautta saatu suvaitsevaisuuskasvatus sekä tieto eri kulttuureista ja elämäntavoista voi vähentää kielteisten stereotyyppien syntymistä (Jaakkola 2009, 81). Jaakkola (2009, 34) ja Hursti (2002, 99) toteavat myös, että kanssakäyminen maahanmuuttajien ja valtaväestön välillä lisää suvaitsevuuksia. Näiden lisäksi Pyykkönen (2003, 110) tuo esille arjessa tapahtuvat kohtaamiset maahanmuuttajien ja valtaväestön välillä. Niitä voidaan pitää tärkeimpinä vaikuttajina valtaväestön osaksi integroitumisessa, koska niissä tapahtuu parhaiten toisista kulttuureista oppimista sekä tutustumista yli kulttuurirajojen. Hurstin (2002, 100) mukaan hyvät kontaktit valtaväestöön tarjoavatkin maahanmuuttajille mahdollisuuksia oppia tietoja ja taitoja, joita tarvitaan uudessa kulttuurissa.

5.3 Maahanmuuttajien mielenterveys

Sopeutumisongelmat ovat usein syynä vähemmistöjen, esimerkiksi siirtolaisten huonompaan terveydentilaan. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen on henkisesti ahdistavaa ja turvattomuuden tunne saattaa jatkua vuosia muuton jälkeen. (Hyypä 2002a, 41.) Myös Metso ja Peltola (2008, 123) toteavat, että maahan-

muuttajien terveysongelmissa korostuvat mielenterveysongelmat. Lisäksi maahanmuuttajat ovat huonoimmassa asemassa jo muutenkin ruuhkautuneiden palveluiden piiriin pääsemisessä. Lisäksi mielenterveysongelmien taustalla saattavat vaikuttaa aiemmat traumat. (Metso & Peltola 2008, 123.) Jasinskaja-Lahden ym. (2002, 112) mukaan myös työttömyys lisää maahanmuuttajien stressin ja masennuksen oireita. Lisäksi Alitolppa-Niitamon (1994, 55 - 56) mukaan on huomattava, että valtakulttuurin syrjivä politiikka ja ennakkoluuloiset asenteet johtavat syrjäytymiseen ja lisäävät psyykkisten ongelmien riskiä.

Kansainväliset tutkimukset antavat viitteitä maahanmuuttajien mielenterveyttä edistävästä tekijöistä. Tällaisiksi havaittuja asioita ovat mm. hyvä sosioekonominen asema, työllistyminen ja syrjinnältä välttyminen, riittävä sosiaalinen tuki ja vertaistuen mahdollistava verkosto, kantaväestön kielen oppiminen, tarvittuun tuen saaminen yksilönä ja perheenä sekä yhteiskunnan toimintatapojen oppiminen. Ulkopuolisuuden tunne sekä syrjintä ovat puolestaan merkittäviä maahanmuuttajien mielenterveyttä heikentäviä tekijöitä. (Väänänen ym. 2009, 70, 74.)

Maahanmuuttajien terveydentilaa on Suomessa tutkittu toistaiseksi vain vähän. Esimerkiksi tutkittua tietoa psyykkisten häiriöiden esiintyvyydestä maahanmuuttajaväestössä ei ole lainkaan. (Halla 2007, Metson & Peltolan 2008, 75 mukaan.) Hämäläinen-Kebede (2003) on tutkinut maahanmuuttajien terveydenedistämistä esimerkkinään kurdipakolaiset. Maahanmuuttajien psyykkiseen terveyteen vaikuttaviksi tekijöiksi nousevat kulttuurisokin kokeminen, perheiden kulttuuriristiriidat, maahanmuuttajan oma tausta, suomalaisten muukalaisvastaisuus sekä aktiivinen toiminta. (Hämäläinen-Kebede 2003, 33.)

Puupponen ym. (2007) ovat selvittäneet monikulttuuriseen mielenterveystyöhön liittyviä hyviä käytäntöjä ja havainneet asiakaslähtöisyyden korostuvan siinä. Asiakas on nähtävä yksilönä omassa kulttuurissaan sekä oman elämänsä ja kulttuurinsa asiantuntijana. Asiakaslähtöinen työote on ratkaiseva erityisesti yhteistyön alussa luottamusta rakennettaessa. (Puupponen ym. 2007, 31 - 33.) Eri maahanmuuttajaryhmien mielenterveyden edistämiseen ei kuitenkaan ole Väänänen ym. (2009) mukaan kiinnitetty paljoakaan huomiota. Maahanmuuttajien kohdalla hyvä mielenterveys voidaan nähdä mielen hyvänä vointina ja kykynä

selviytyä arjen tilanteissa, kuten perheessä, vanhempana, koulussa, toimeentulossa, työssä, asumisessa ja yhteisöissä. (Väänänen ym. 2009, 73.)

Alitolppa-Niitamo (1994) puolestaan toteaa, että oikeanlaista ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä olisi tukea sosiaalisten verkostojen muodostumista, koska yksinäisyys, eristyneisyys ja kommunikaatiovaikeudet valtaväestön kanssa ovat maahanmuuttajien suurimpia ongelmia. Itseavun ja keskinäisen avun ryhmät voivat toimia arkipäivän asioiden organisoimisessa tai terapeuttisina keskusteluryhminä. Etnisen ryhmän omien resurssien varassa toimiessaan nämä ryhmät voivat kohottaa ryhmän itsetuntoa ja osaamisen tunnetta ja tuoda jäsenilleen tunteen elämänsä paremmasta hallinnasta. (Alitolppa-Niitamo 1994, 184.)

5.4 Toimintaterapia ja maahanmuutto

Toimintaterapian työssä on tarvetta kulttuuriselle tietoisuudelle ja herkkyydelle (Townsend 2007a, 95). Asiakkaan kulttuurin huomioiminen onkin yksi tärkeä osa toimintaterapiaa. (Muñoz 2007, 256, 269.) Toimintaterapian näkökulma on maahanmuuttajuuteen liittyvässä tutkimuksessa kuitenkin aika uusi. Kansainvälistä tutkimustietoa maahanmuuttajien sopeutumisesta toimintaterapian näkökulmasta katsottuna löytyy jonkin verran, mutta kotimainen tutkimus aiheesta on vielä vähäistä.

Martins & Reid (2007) ovat tutkineet eteläaasialaisten maahanmuuttajanaisten sopeutumista kanadalaiseen kulttuuriin toimintaterapian näkökulmasta käsin. Heidän mukaansa yksilö, ympäristö ja toiminta ovat vuorovaikutuksessa sopeutumisprosessissa. (Martins & Reid 2007, 214.) Toiminnallisesta näkökulmasta katsottuna sopeutumisprosessiin kuuluu uusien toimintojen opettelu sekä roolien ja rutiinien säilyttäminen ja mukauttaminen uudessa tilanteessa. Myös henkilökohtaiset tekijät sekä fyysinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja poliittinen ympäristö vaikuttavat tähän prosessiin voimakkaasti. (Martins & Reid 2007, 213, 217.) Toimintaterapeutit Laitinen ja Pöntinen (2006) ovat puolestaan käsitelleet opinäytetyössään luovan toiminnan käyttöä maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena. Toiminta tukee vuorovaikutuksen kehittymistä ryhmässä ja lieventää kulttuurien välisiä eroja. Lisäksi ryhmässä tärkeiksi asioiksi nousivat myös ver-

taistuki, yhteisöllisyys ja toisten auttaminen. (Laitinen & Pöntinen 2006, 36, 40.) Forssten ja Korvensivu (2007) ovat puolestaan tutkineet opinnäytetyössään ka-verivuorovaikutusta monikulttuurisessa lasten toimintaterapiaryhmässä.

Muñoz (2007) on tutkinut toimintaterapeuttien käsityksiä kulttuurisesti vastuullisesta työtavasta. Siihen liittyviä keskeisiä asioita ovat kulttuuriin liittyvän tiedon hankkiminen, kulttuurisen tietoisuuden rakentaminen, kulttuuristen taitojen hankkiminen, sitoutuminen kulttuurisesti monimuotoisiin ryhmiin ja monikulttuurisuuden tutkiminen henkilökohtaisten kokemusten kautta. Kehittyminen kulttuurisen vastuullisuuden alueella voidaan nähdä elinikäisenä prosessina, jossa tärkeää on sitoutua oppimaan ja kokemaan monikulttuurisuuteen liittyviä asioita. (Muñoz 2007, 266 - 271.) Ahola ja Orjatsalo (2009, 40) toteavat lisäksi, että työskennellessä toimintaterapeuttina maahanmuuttajien kanssa esille nousevat merkityksellisen toiminnan kulttuurisidonnaisuus, asiakkaan kulttuuritaustan huomioiminen toimintaterapiaa suunniteltaessa, kieliongelmat, sopeutumiseen vaikuttavat tekijät ja maahanmuuttajien työllistyminen.

Oulun vastaanottokeskuksen kehittämissuunnitelmassa toimintaterapeutti työskenteli yhtenä jäsenenä moniammatillisessa työryhmässä. Projektin aikana toimintaterapeutti teki muun muassa toimintakyvyn arviointeja asukkaille. Toiminnan tavoitteellisella käytöllä toimintaterapiassa pyrittiin myös edistämään asukkaiden elämänlaatua. Toimintaterapiaryhmät tarjosivatkin vastaanottokeskuksessa mahdollisuuden psykososiaaliseen tukeen ja paransivat yhteisöllisyyttä, vastaanottokeskuksen asukkaan toimintakykyä sekä elämän laatua. Toimintaterapiassa asukkaita tuettiin löytämään ja käyttämään toiminnallisia valmiuksiaan päivittäisen elämän toiminnoissa. (Pölkky-Pieskä 2003, 14, 35, 37 - 38.)

Maahanmuuttajan mahdollisuudet osallistua mielekkääseen toimintaan voivat olla rajoittuneet tarvittavan kielitaidon puuttumisen tai rasismien vuoksi (Polatajko ym. 2007c 71, 72). Tällainen ennakoimaton toiminnallinen menetys voikin viedä ihmisen, perheen tai yhteisön voimat täydellisesti ja johtaa toivottomuuden, avuttomuuden ja epätoivon tunteisiin (Polatajko ym. 2007a, 58). Polatajkon ym. (2007c, 80) mukaan tämä voi johtaa yhteiskunnallisella tasolla näiden yksilöiden ja ryhmien marginalisoitumiseen. Lisäksi Lemetyisen ja Riusalan (2004, 15)

mukaan on tunnettua, että maahanmuuttajien työttömyysaste on edelleen muuta väestöä korkeampi, vaikka se onkin viime vuosina laskenut. Maahanmuuttajien polku työelämään onkin usein pitkä.

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata, mitä merkitystä monikulttuurisella käsityökerholla tai muulla vapaa-ajan toiminnalla on maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille. Tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia vapaa-ajan toiminnan ja hyvinvoinnin yhteydestä. Koska valtaväestön asenteilla on suuri merkitys maahanmuuttajien hyvinvoinnille, esille tuotiin myös monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuneiden suomalaisten naisten kokemuksia. Heidän osaltaan painotettiin sitä, miten kokemukset monikulttuurisuudesta ovat vaikuttaneet heidän käsityksiinsä maahanmuuttajista ja asenteisiin heitä kohtaan.

Tutkimuskysymykset

1. Mitä merkitystä monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistumisella tai muulla vapaa-ajan toiminnalla on maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille?
2. Miten monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuminen tai muut kokemukset monikulttuurisuudesta ovat vaikuttaneet suomalaisten osallistujien käsityksiin maahanmuuttajista ja asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan?

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyön taustateorianä käytettiin kanadalaista toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen mallia. Mallin käsitteiden pohjalta luotiin haastattelun teemat (Liitteet 1 ja 2). Mallin pääkäsitteiden *yksilö*, *ympäristö* ja *toiminta* lisäksi mukaan otettiin käsite *hyvinvointi*, joka liittyy mallin teoreettiseen taustaan. Maahanmuuttajia ja suomalaisia osallistujia varten luotiin näiden käsitteiden pohjalta omat apukysymykset. Maahanmuuttajanaisten haastatteluilla pyrittiin löytämään vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Suomalaisten osallistujien haastatteluissa painopiste oli heidän maahanmuuttajiin kohdistuvien käsitystensä ja asenteidensa muuttumisessa monikulttuurisen toiminnan myötä, ja niillä etsittiin vastausta toiseen tutkimuskysymykseen.

7.1 Yhteistyökumppanit

Yhteistyökumppanina tässä opinnäytetyössä olivat Monikulttuurinen palvelukeskus Momentti, Laptuote-säätiö sekä näiden järjestämä monikulttuurinen käsityökerho. Opinnäytetyön raportti luovutetaan Monikulttuuriselle palvelukeskus Momentille. Momentti aloitti toimintansa 1.10.2008, ja se on perustettu Maahanmuuttajaresurssit käyttöön! -projektin yhteydessä. Projekti on toteutunut Lappeenrannan kaupungin, Lappeenrannan Seudun Yrityspalvelut Oy:n ja Laptuote-säätiön yhteistyönä. Toteuttajien lisäksi projektia rahoittaa Kaakkois-Suomen TE-keskus, ja sen tärkeimpänä tehtävänä on ollut maahanmuuttajien työllistymisen edistäminen. (Lappeenrannan seudun yrityspalvelut 2010.)

Laptuote-säätiö on Lappeenrannassa toimiva yleishyödyllinen monipalvelu- ja työhönvalmennuskeskus, jonka päämääränä on järjestää ja kehittää sosiaali- ja työpoliittisin keinoin työtoimintaa, työhönvalmennusta, kuntoutusta ja koulutusta sekä muita tukipalveluita. Laptuote-säätiön toiminnan kohderyhmänä ovat nuoret, pitkäaikaistyöttömät, maahanmuuttajat ja epäedullisessa työmarkkina- asemassa olevat. Vuosittain Laptuote-säätiön toiminnassa on mukana yli 800 henkilöä. (Laptuote-säätiö 2010.)

Maahanmuuttajille ja suomalaisille avoin monikulttuurinen käsityökerho aloitti toimintansa syksyllä 2008. Ideana on, että osallistujat vuorollaan opettavat oman kulttuurinsa käsityötekniikoita toisilleen. Kerhossa pyritään puhumaan mahdollisimman paljon suomea, jotta sen käyttö tulisi maahanmuuttajille luontevammaksi. Ajatuksena kerhossa oli, että ihmiset ja kulttuurit voisivat kohdata käsitöitä tehdessä, vuorovaikutus muokkaisi käsityökulttuuria ja että vuorovaikutus suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä lisääntyisi. (Meklin Merja, ohjaaja, Laptuote-säätiö, 15.5.2009. Suullinen tiedonanto.) Kerhon alkaessa oli mukana 12 maahanmuuttajaa ja 5 suomalaista. Keväällä 2009 kerhoon osallistumista jatkoi 9 maahanmuuttajaa ja 4 suomalaista. Syksyllä 2009 mukana oli 6 maahanmuuttajaa ja 4 suomalaista. Lisäksi syksyllä 2009 perustettiin toinen vastaava kerho, jossa kävijöistä 8 oli maahanmuuttajia ja 2 suomalaisia. Käsitöiden lisäksi kerhoissa on tehty retkiä, osallistuttu Laptuote-säätiön myyjäisiin sekä käyty näyttelyissä. Kerhon toimintaa on rahoittanut Maahanmuuttajaresurssit käyttöön! -projekti. (Meklin 2010.)

7.2 Tutkimustyyppi ja aineistonkeruu

Opinnäytetyö oli tapaustutkimus, jonka kohderyhmänä olivat monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuneet maahanmuuttajataustaiset sekä suomalaiset naiset. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2006,125) mukaan tapaustutkimus antaa intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa olevia tapauksia.

Aineistonkeruumenetelmä tässä opinnäytetyössä oli puolistrukturoitu teema-haastattelu. Teemahaastattelussa kysymykset kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47 - 48). Teemahaastattelussa keskeistä ovat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset, jolloin tutkittavien oma ääni pääsee kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Teemahaastattelu soveltui tämän opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi; olihan työn tarkoitus painottaa juuri kohderyhmän omia kokemuksia ja tulkintoja tutkittavasta aiheesta. Hirsjärvi ym. (2006, 194) kirjoittavat haastattelun sopivan aineistonkeruumenetelmäksi, kun tutkimukseen osallistuja nähdään tutkimustilanteessa subjektina ja aktiivisena osapuolena.

Haastattelulla voidaan saada syventävää ja selventävää tietoa tutkimusaiheesta. Se on myös joustava aineistonkeruutapa, ja haastattelun kuluessa sitä voidaan suunnata tilanteen mukaan, sekä haastatteluaiheiden järjestystä voidaan myös muuttaa. Haastattelulla voidaan saada myös kuvaavia esimerkkejä esille, ja kysymyksiä voidaan myös täsmentää haastattelun kuluessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34 – 36.) Haastattelujen aikana esimerkiksi yhteisen äidinkielen puuttumisesta johtuvia väärinymmärryksiä pyrittiin välttämään lisäkysymyksiä esittämällä ja tarkennuksia tekemällä.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta ja aineiston tuottamisen olosuhteista (Hirsjärvi ym. 2006, 217). Maahanmuuttajien haastattelutilanteista kaksi tapahtui heidän kodeissaan ja yksi haastateltavan työpaikalla, jossa oli käytössä oma työhuone. Tämä takasi rauhallisen ympäristön. Toisessa kotona tapahtuneessa haastattelussa oli läsnä haastateltavan puoliso, joka osallistui muutamalla lauseella keskusteluun. Hän muistutti esimerkiksi haastateltavaa joistakin harrastuksista, joista tämä itse unohti kertoa. Tämä ei kuitenkaan ollut liikaa haastateltavan mielipiteisiin vaikuttamista, vaan kysymys saattoi olla siitä, ettei haastateltava kokenut kyseisiä toimintoja (esimerkiksi puutarhan hoito) selkeästi harrastuksiksi. Toisessa kotona tapahtuneessa haastattelussa oli jonkin verran häiriötekijöitä; muut perheenjäsenet olivat läsnä ja saattoivat vaikuttaa tilanteeseen liikkessaan ja puhuessaan samassa tilassa. Suomalaisten osallistujien haastattelusta toinen toteutui haastateltavan ja toinen opinnäytetyön tekijän kotona. Haastattelut kestivät kukin vajaan tunnin.

7.3 Tiedonantajat

Opinnäytetyön aineistonkeruu toteutettiin haastattelemalla kolmea maahanmuuttajanaista ja kahta suomalaista naista, jotka olivat osallistuneet monikulttuuriseen käsityökerhoon. Aineistonkeruussa käytettiin harkinnanvaraista otantaa, joka Tuomen ja Sarajärven (2009, 88 - 89) mukaan sopii määrällisen tutkimuksen lisäksi laadullisen tutkimuksen aineistonkeruuseen. Haastateltaviksi henkilöiksi valittiin monikulttuurisessa käsityökerhossa sen alkamisesta asti aktiivisesti mukana olleita henkilöitä. Koska tarkoitus ei ollut kuvata minkään tietyn

etnisen tai kulttuurisen ryhmän kokemuksia, valittiin mukaan eri alkuperämaista olevia osallistujia. Kerhon osallistujien taustat, kuten alkuperämaa, ikä ja Suomessa vietetyn ajan pituus vaihtelivat suuresti, joten johonkin näistä tekijöistä perustuvan valinnan tekeminen heidän joukostaan olisi ollut mahdotonta. Yksi valintakriteeri oli haastattelun mahdollistava, riittävä suomen kielen taito.

Alkuperäinen suunnitelma oli haastatella ainoastaan kerhoon osallistuneita maahanmuuttajia. Heidän haastatteluvastauksissaan korostui voimakkaasti suomalaisten osallistujien merkitys ryhmässä sekä se, että suomalaiset ovat kiinteästi osa heidän sosiaalista ympäristöään, jolla puolestaan on suuri vaikutus heidän hyvinvointiinsa. Tämän vuoksi päädyttiin haastattelemaan myös suomalaisia osallistujia ja selvittämään, miten heidän käsityksensä maahanmuuttajista ja asenteensa maahanmuuttajia kohtaan ovat muuttuneet monikulttuuristen kokemusten myötä.

Haastatelluista maahanmuuttajataustaisista naisista kaksi oli keski-ikäistä ja yksi nuori aikuinen. He olivat asuneet Suomessa eripituisia aikoja; pisimpään asunut oli ollut Suomessa yli kaksikymmentä vuotta ja lyhimpään asunut noin neljä vuotta. Henkilöiden tunnistettavuuden välttämiseksi opinnäytetyöraportissa ei mainita osallistujien ikää, kansallisuutta, ammattia, asuinpaikkaa ja siviilisäätyä. Nämä asiat kerrottiin haastatteluun osallistujille sekä suullisesti että kirjallisesti saatekirjeessä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 131) mukaan luottamuksellisuus on aineistonkeruussa ehdoton periaate, ja tutkimukseen osallistujien hyvinvointi on asetettava kaiken edelle. Ennen kaikkea tutkittavalla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa ja tehtyjen sopimusten noudattamista.

Saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään ja tiedonantajat eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Teemahaastattelussa on saturaation kannalta pysyttävä samuuden kuvauksessa, koska erilaisuuden kuvaukseen ei voida määrittää saturaatiopistettä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 89, 91.) Eskola ja Suoranta (1999) mainitsevat myös, että saturaatiopisteen toteutumista voi tarkkailla tutkimusta tehdessään, jos sen määrittäminen etukäteen on vaikeaa (Eskola & Suoranta 1999, 62, 6). Haastattelujen edetessä todettiin, että maahanmuuttajien vastaukset muistutti-

vat hyvin paljon toisiaan, mikä osoittaa, että saturaatiopiste toteutui aineistonkeruussa. Lisäksi viiden henkilön haastattelemisen aineistonkeruuta varten oli sopiva määrä pienen laadullisen tapaustutkimuksen ja opinnäytetyön ajalliset resurssit huomioon ottaen. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden valintaa haastateltavaksi rajoitti myös suomen kielen taito; monikulttuurisessa käsityökerhossa ei ollut enempää aktiivisia jäseniä, joiden kielitaito olisi ollut riittävä haastattelun onnistumiseksi. Tuomen ja Sarajärven (2009, 87) mukaan laadullisen tutkimuksen aineisto voikin olla suhteellisen pieni, koska sillä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin.

Maahanmuuttajataustaisista haastatteluun osallistujista käytetään jatkossa yksinkertaisuuden vuoksi sanaa ”maahanmuuttaja”, vaikka osa heistä onkin asunut Suomessa jo pidempään, ja he ovat integroituneet suomalaiseen yhteiskuntaan. ”Suomalaisista osallistujista” puhuttaessa tarkoitetaan haastateltuja syntyperäisiä suomalaisia.

7.4 Eettiset näkökohdat

Kylmän ja Juvakan (2007, 144) mukaan jo tutkimuksen aiheen valinnassa on pohdittava sen oikeutusta eettiseltä kannalta. Tutkimuksesta on oltava hyötyä kanssaihmisille, eikä aiheen valinta saa perustua vain tutkijan omaan kiinnostukseen. Tämä opinnäytetyö hyödyttää maahanmuuttajien kanssa työskenteleviä ammattilaisia ja voi antaa uutta näkökulmaa maahanmuuttajien kotoutumista ja hyvinvointia edistävien vapaa-ajan toimintojen suunnitteluun. Maahanmuuttajien oma ääni pääsee työn kautta kuuluviin, ja he pääsevät näin kertomaan oman mielipiteensä heihin kohdistuvista palveluista.

Ihmisoikeudet muodostavat eettisen perustan tutkimukselle, jossa tutkimuskohteenä ovat ihmiset. Tutkijan on selvitettävä osallistujille tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät. Tutkittavilta on saatava vapaaehtoinen suostumus, ja heillä on oltava mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Tutkijan on varmistettava, että osallistuja ymmärtää oikeutensa ja sen, mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Nämä asiat varmistettiin kertomalla opinnäytetyöstä suullisesti monikulttuurisen käsityökerhon osallistujille syksyn 2009

ensimmäisellä kokoontumiskerralla. Lisäksi haastatteluun osallistuville henkilöille annettiin opinnäytetyöstä kertova saatekirje (Liite 3), heidän kanssaan keskusteltiin opinnäytetyöstä ja heiltä pyydettiin kirjallinen suostumus (Liite 4) haastatteluun osallistumisesta. Haastatteluaineistoa ei käytetä muuhun kuin opinnäytteeseeni, ja aineisto hävitettiin analysoimisen jälkeen.

Opinnäytetyön aineistonkeruussa päädyttiin käyttämään pelkästään haastattelu eettisistä syistä. Alkuperäisen suunnitelman mukaan osa aineistonkeruusta oli tarkoitus tehdä osallistuvana havainnointina monikulttuurisessa käsityökerhossa. Joidenkin osallistujien heikko suomen ja englannin kielen taito aiheutti epävarmuutta, ymmärtäisivätkö he täysin opinnäytetyön tekijän roolin ja tarkoituksen ryhmään osallistumisessa. Havaintojen tekemistä tilanteessa, jossa havainnoinnin kohde ei tiedosta oma asemaansa havainnoitavana henkilönä, voidaan pitää erittäin epäeettisenä. Haastatteluun valittiin osallistujiksi henkilöitä, joiden kohdalla tämä asia ei muodostanut eettistä ongelmaa.

Kylmä ja Juvakka (2007, 144) kirjoittavat, että Leen (1993) mukaan sensitiivisiä tutkimukseen osallistujia ovat ihmiset, jotka ovat jollain tavalla alistettuja, vähäosaisia tai voimattomia. Tämän opinnäytetyön osallistujia voidaan pitää vähemmistöasemansa vuoksi sensitiivisenä asiakasryhmänä. Kylmä ja Juvakka (2007, 145) toteavat lisäksi, että elämän muutosvaiheet ja vaikeat elämäntilanteet voivat myös tehdä aiheesta sensitiivisen. Maahanmuuttoon mahdollisesti liittyvät vaikeat kokemukset onkin nähtävä tällaisena sensitiivisenä aiheena. Tämä huomioitiin kysymysten asettelussa sekä siten, että osallistujille korostettiin tutkimukseen osallistumisen olevan vapaaehtoista. Osallistujien ei ollut pakko vastata kysymyksiin, jos niihin liittyi heidän mielestään liian henkilökohtaisia asioita.

7.5 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa käytettiin teoriaohjaavaa eli abduktiivista sisällönanalyysia. Saatuja tuloksia kuvattiin taustateorianäkökulmasta käytetyn kanadalaisen toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen mallin käsitteisiin peilaten. Suomalaisten ja maahanmuuttajien haastatteluvastaukset käsiteltiin erillisinä aineistoina.

Tuomen ja Sarajärven (2003, 106, 110) mukaan sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä, ja se voidaan tehdä joko teorialähtöisesti, teoriaohjaavasti tai aineistolähtöisesti. Sisällönanalyysin tarkoitus on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon. (Hämäläinen 1987; Burns & Grove 1997; Strauss & Corbin 1990; 1998, Tuomen & Sarajärven 2003, 110 mukaan.) Teoriaohjaava eli abduktiivinen analyysi etenee aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinenkin, mutta siinä liitetään empiiristä aineistoa jo tiedossa oleviin käsitteisiin, kun aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 116.)

Ensimmäisenä laadullisen aineiston analyysissä aineisto redusoidaan eli pelkistetään, sen jälkeen tehdään aineiston klusterointi eli ryhmittely ja viimeisenä luodaan teoreettiset käsitteet eli tehdään abstrahointi. Aineisto pelkistetään karimmalla tutkimukselle epäolennainen tieto pois. Klusteroinnissa eli ryhmittelyssä ilmaukset käydään tarkasti läpi. Aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat asiat ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi. Nämä luokat nimetään niiden sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään alaluokiksi, jotka kootaan puolestaan yläluokkien alle. Näille muodostetaan vielä sisältöä kuvaava pääluokka. Abstrahointia eli käsitteellistämistä jatketaan niin kauan kuin se on mahdollista sisällön näkökulmasta. Abstrahointivaiheessa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110 - 114.)

Haastattelut nauhoitettiin ja niiden aineisto kirjoitettiin tiedostoiksi. Haastatteluaineistoon tutustuttiin aluksi lukemalla sitä läpi. Lukemisen jälkeen aineistoa tiivistettiin etsimällä siitä ilmaisuja, jotka liittyivät CMOP-E:n käsitteisiin toiminta, yksilö ja ympäristö sekä käsitteeseen hyvinvointi. Näistä neljästä käsitteestä muodostettiin analyysin yläluokat. Alkuperäiset ilmaisut pelkistettiin eli redusoiittiin ja sijoitettiin yläluokkien alle. Pelkistämisen jälkeen ilmaisut ryhmiteltiin siten, että samaa tarkoittavat tai samaa aihepiiriä koskevat ilmaukset koottiin omiksi ryhmikseen ja näin syntyneet alaluokat nimettiin sisältöjensä mukaan. Pääluokat muodostuivat tutkimuskysymysten pohjalta.

7.5.1 Maahanmuuttajien haastatteluvastausten analysointi

Maahanmuuttajien vastauksista muodostui pääluokaksi ”Monikulttuurisen käsityökerhon merkitys maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille”. Yläluokat syntyivät CMOP-E:n käsitteistä yksilö, toiminta, ympäristö ja hyvinvointi. Hirsjärvi ym. (2006, 217 - 218) sekä Hirsjärvi ja Hurme (2000, 189) mainitsevat, että lukijalle on kerrottava analysointivaiheessa syntyneiden luokittelujen perusteet ja alkuperä. Tulosten tulkinnassa on myös noudatettava samaa tarkkuutta, ja ne on pystyttävä perustelemaan teoreettisesti. Lisäksi Hirsjärven ym. (2006, 217) mukaan lukijaa auttaa luotettavuuden arvioimisessa myös se, että raportissa käytetään alkuperäisiä dokumentteja, kuten haastatteluotteita. Seuraavassa esitetään maahanmuuttajien haastatteluaineiston analysoinnin vaiheita. Muutamilla esimerkeillä kuvataan aineiston analysoinnin etenemistä. Taulukossa 1 esitetään esimerkkejä maahanmuuttajien vastausten pelkistämisestä.

Taulukko 1 Esimerkki maahanmuuttajien vastausten pelkistämisestä

Alkuperäinen lainaus	Pelkistetty ilmaus
<i>Ehkä ensimmäinen [muiden ihmisten tapaaminen ja vuorovaikutus] on minun kautta tärkeätä, koska sinä muuten teet sitä [käsitöitä] kotonakin itse. (M1)</i>	”Vuorovaikutus muiden kanssa tärkeintä käsityökerhossa”
<i>Tärkein. [kerhon sosiaalinen ulottuvuus] Koska normaali suomalainen ei halua puhua ja ulkomaalainen [puhuu] paljon, jotkut ei halua tutustua. Mutta käsityökerho - niin kaikki on ihana. Ja hyvä, ystävällinen. (M2)</i>	”Käsityökerhossa ystävällisiä ihmisiä ja hyvä ilmapiiri” ”Kerhon sosiaalinen ulottuvuus tärkeintä”
<i>Vaikka me nähään vain siellä, mutta se on hyvä piiri. Sen jälkeen tulee aika hyvälle mielelle, mennään kotiin. Iloisen mielen antaa. Se on tosi tärkeä. (M1)</i>	”Kerhossa hyvä ryhmähenki” ”Kerhossa tulee hyvä mieli ja se virkistää”

Ilmausten pelkistämisen jälkeen ne sijoitettiin CMOP-E:n käsitteiden (yksilö, ympäristö ja toiminta) sekä käsitteen hyvinvointi alle. Nämä pääluokat jaoteltiin vielä alaluokiksi, joiden sisällön muodostavat samaa tarkoittavat tai samaan asiaan liittyvät pelkistetyt ilmaukset. Taulukossa 2 esitetään alaluokan ”Maahanmuuttajanaisten kokemukset monikulttuurisesta käsityökerhosta” sisältö.

Taulukko 2 Alaluokka: Maahanmuuttajanaisten kokemukset monikulttuurisen käsityökerhon merkityksestä

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokan sisältö
Kerhon sosiaalinen ulottuvuus tärkeintä (M2)	Sosiaalinen merkitys
Käsityökerhossa ystävällisiä ihmisiä ja hyvä ilmapiiri (M2)	
Vuorovaikutus muiden kanssa tärkeintä käsityökerhossa (M1)	
Aika kuluu toisten seurassa hyvin (M1)	
Muiden ulkomaalaisten tapaaminen tärkeää kerhossa (M2)	
Kerhossa hyvä ryhmähenki (M1)	
Yhteyden tunteminen muiden kerholaisten kanssa (M1)	
Kerhossa hyvä olla (M1)	Psyykinen merkitys
Kerhossa tulee hyvä mieli ja se virkistää (M1, M3)	
Harrastukset vaikuttavat mielen hyvinvointiin (M1)	
Käsillä tekeminen virkistää (M3)	
Käsityöt tukevat mielenterveyttä (M1)	
Muiden tapaaminen virkistää (M3)	

Alaluokka jakautuu ”Sosiaaliseen merkitykseen” ja ”Psyykkiseen merkitykseen”. Nämä kaksi merkityksen osa-aluetta nousivat toistuvasti esille maahanmuuttajien vastauksista.

7.5.2 Suomalaisen haastatteluvastausten analysointi

Suomalaisten vastauksista pääluokaksi muodostui ”Monikulttuurisen käsityökerhon tai muiden monikulttuuristen kokemusten vaikutus suomalaisten osallistujien käsityksiin maahanmuuttajista ja asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan”. Yläluokat muodostettiin CMOP-E:n käsitteistä samalla tavalla kuin maahanmuuttajien vastausten analysoinnissakin tehtiin. Taulukossa 3 kuvataan esimerkkien avulla suomalaisten vastausten pelkistämistä.

Taulukko 3 Esimerkki suomalaisten vastausten pelkistämisestä

Alkuperäinen lainaus	Pelkistetty ilmaus
<i>Voi vähän hymähdellä näille suomalaisille tavoilleki, kun näkee et miten ne toiset touhuaa. (S2)</i>	”Oman kulttuurin ymmärtäminen toiseen peilatesa”
<i>Sitten kun sä tutustut johonkin ihmiseen, niin silloin se sitten jossakin vaiheessa sulle selviää, että minkälainen hänen muuttotarina on. Sekin varmaan tulee esiin, kun maahanmuuttoa on niin monenlaista, ja monella perusteella. (S2)</i>	”Monipuolisempaa tietoa maahanmuuttoon ja maahanmuuttajien elämästä” ”Yksilöllinen näkökulma maahanmuuttoon”
<i>Osas suhtautuu ett okei kaikki ei oo [ulkomailla asuessa] semmosta kun kotona, eikä kaiken pidä ollakaan. (S1)</i>	”Ymmärrystä erilaisia tapoja kohtaan”

Taulukossa 4 esitetään alaluokka ”Muutos suomalaisten osallistujien asenteissa ja käsityksissä” ja sen sisältö, joka on muodostettu kolmesta sisällön osa-alueesta. Nämä ovat ”Tietoa kulttuureista ja maahanmuuttajien elämästä”, ”Kulttuurierojen ymmärtäminen” ja ”Asenteet maahanmuuttajia kohtaan”.

Taulukko 4 Alaluokka: Monikulttuurinen toiminnan vaikutus suomalaisiin osallistujiin

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokan sisältö
Yleistä tietoa muiden osallistujien kulttuureista (S2)	Tietoa kulttuureista ja maahanmuuttajien elämästä
Monipuolisempaa tietoa maahanmuutosta ja maahanmuuttajien elämästä (S2)	
Yksilöllinen näkökulma maahanmuuttoon (S2)	
Tiedon tarpeen huomaaminen (S2)	
Itselle tuntemattomiin kulttuureihin ja niiden tapoihin tutustuminen (S1)	
Laajempaa tietoa maailman tapahtumista (S2)	
Suomalaista kulttuurin ja elämäntavan ajattelemisen eri kannalta (S2)	Kulttuurierojen ymmärtäminen
Olosuhteiden ja kulttuurierojen ymmärtäminen konkreettisemmin (S2)	
Erilaisuuden huomaaminen ja ymmärtäminen (S2)	
Ihmisiin yksilöinä tutustuminen (S2)	
Oman kulttuurin ymmärtäminen toiseen peilattaessa (S2)	
Sopeutumiseen liittyvien arjen ongelmien ymmärtäminen (S2)	Asenteet maahanmuuttajia kohtaan
Pyrkimys avoimeen asenteeseen erilaisia ihmisiä kohtaan (S1)	
Ihmetys eri kulttuurien edustajien elämäntapaa kohtaan (S1)	
Yllätys maahanmuuttajien suomalaistumisesta (S1)	
Lisääntynyt ymmärrys maahanmuuttajia kohtaan (S2)	
Ymmärrys maahanmuuttajien yksilöllisyydestä (S1)	
Arvostus maahanmuuttajien taitoja kohtaan (S1)	
Maahanmuuttajien tunteminen yksilöinä (S2)	
Ennakkoluulojen väheneminen (S2)	

Ilmaukset ryhmiteltiin siten, että samaa tarkoittavat tai samaan aiheeseen liittyvät yhdistettiin omiksi ryhmikseen. Tämä jäsensi suomalaisten kertomia kokemuksia monikulttuurisuuden vaikutuksesta heihin ja toi esille sen eri ulottuvuuksia.

8 VAPAA-AJAN TOIMINTA MAAHANMUUTTAJANAISTEN HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

Maahanmuuttajien ja suomalaisten vastauksia käsiteltiin erillisinä aineistoina, koska haastatteluja varten laaditut teemat (Liitteet 1 ja 2) olivat heille osittain erilaiset, ja haastatteluilla etsittiin vastausta eri tutkimuskysymyksiin. Tulokset esitetään samoin toisistaan erillisinä, koska näin saadaan esille maahanmuuttajien ja suomalaisten erilainen näkökulma tutkittavaan asiaan. Tuloksia esiteltäessä käytetään haastatteluaineistosta poimittuja suoria lainauksia, joista on poistettu joitakin epäolennaisia täytesanoja, kuten ”niinku, sitten ja tuota”. Suorat lainaukset on merkitty kirjaimilla siten, että M-kirjain tarkoittaa maahanmuuttajaa ja S-kirjain suomalaista osallistujaa. Lisäksi osallistujat on numeroitu.

8.1 Maahanmuuttajanaisten kokemuksia vapaa-ajan toiminnan ja hyvinvoinnin yhteydestä

Maahanmuuttajien haastattelulla haettiin vastausta ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Mitä merkitystä monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistumisella tai muulla vapaa-ajan toiminnalla on maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille?”. Taulukossa 5 esitetään maahanmuuttajien haastatteluaineiston analysoinnissa syntyneet luokittelut. Taulukkoa seuraavassa tekstissä kuvataan siinä esitettyjen luokkien sisältöä. Maahanmuuttajien vastauksista nousi voimakkaasti esille monikulttuurisen käsityökerhon ja muiden vapaa-ajan toimintojen sosiaalinen ulottuvuus. Tämä vaikuttaa liittyvän kokemukseen siitä, että Suomeen muuton jälkeen sosiaaliset kontaktit olivat vähentyneet ja niiden luominen koettiin vaikeaksi.

Taulukko 5 Maahanmuuttajien haastatteluvastausten analysoinnissa syntyneet luokittelut

Pääluokka	Yläluokat	Alaluokat	Alaluokkien sisältö	
Vapaa-ajan toiminnan merkitys maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnille	Toiminta	Vapaa-ajan toiminta Suomessa	Muutos vapaa-ajan käytössä Suomeen muuton jälkeen Vapaa-ajan käyttöön vaikuttavia tekijöitä Suomessa	
		Monikulttuurinen käsityökerho	Kerhon merkitys maahanmuuttajille Sosiaaliset suhteet monikulttuurisessa käsityökerhossa	
	Yksilö	Yksilö ja ympäristön muutos	Suomeen tulon vaikutus yksilöön Yksilö ja sopeutuminen	
	Ympäristö	Sosiaalinen ympäristö	Suomi sosiaalisena ympäristönä Sosiaaliset suhteet harrastuksissa	
	Hyvinvointi	Maahanmuuton vaikutus hyvinvointiin	Maahanmuuton vaikutus hyvinvointiin	Toiminnan puute ja hyvinvointi Hyvinvointi Suomessa Kulttuurierot ja hyvinvointi
			Hyvinvoinnin edistäminen	Hyvinvointia tukevia asioita Suomessa Sosiaalinen ympäristö ja hyvinvointi Vapaa-aika ja hyvinvointi
			Maahanmuuttajanaisten kokemukset monikulttuurisen käsityökerhosta	Psyykkinen merkitys Sosiaalinen merkitys

Maahanmuutto oli ollut kaikkien vastaajien elämässä suuri muutos, joka oli vaikuttanut omaan käyttäytymiseen, ajankäyttöön, vapaa-ajan viettotapoihin ja kokemukseen hyvinvoinnista.

8.1.1 Vapaa-ajan toiminta Suomessa

Vapaa-ajan toimintaan liittyen maahanmuuttajat toivat esille sen, että vapaa-ajan käyttö oli muuttunut huomattavasti Suomeen muuton jälkeen. Vapaa-aikaa oli kaikilla vastaajilla ollut Suomeen muuton jälkeen enemmän kuin alkuperäisessä kotimaassa. Kotimaassa harrastuksille ei ollut juuri jäänyt aikaa työn, opiskelun, perheen auttamisen ja kotitöiden vuoksi. Suomeen muutto oli aluksi aiheuttanut toiminnan puutetta; vastaajat kertoivat heillä olleen hyvin vähän tekemistä alkuaikoina. Vastaajat kuvasivat tilannetta hyvin vaikeaksi, ja se oli häntänyt hyvinvointia ja sopeutumista Suomeen.

Koska minulla on ollut tämmösiä aikoja, vuosi aikaa, että minä olin yksin. Ei ollut mitään tekemistä. Ei mitään. (M1)

Suomeen muuton jälkeen oli aluksi ollut vaikea osallistua harrastuksiin kielitaidon puuttumisen vuoksi, mutta sen parannuttua mahdollisuudet olivat laajentuneet. Yksi vastaaja kertoi myös, että Suomeen tultua hänellä oli paremmin varaa harrastaa. Yhteisen kielen puuttuminen oli aluksi rajoittanut harrastuksiin osallistumista, ja kielitaidon kehittyminen olikin avannut uusia mahdollisuuksia. Maahanmuuttajat pitivät harrastuksissa tärkeänä sekä suomalaisiin että maahanmuuttajiin tutustumista. Uusien ihmisten tapaamisen lisäksi vastauksista nousivat muun muassa esille halu oppia suomalaisia harrastuksia, yleensä uusien taitojen oppiminen sekä käsityön merkitys ajanvietteenä.

Monikulttuurisen käsityökerhon sosiaaliseen antiin vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä, mutta toisaalta vastauksissa oli kuultavissa toive siitä, että kerhossa olisi voinut luoda syvällisempiäkin ystävyysuhteita. Vaikka kerhossa olo koettiin hyväksi ja sosiaalista kanssakäymistä edistäväksi, olivat kontaktit suomalaisiin jääneet pinnalliseksi ainakin seuraavan maahanmuuttajan vastauksen perusteella:

Kyllä muutamaan [suomalaiseen osallistujaan] tutustuin, mutta se jäi moi-puolella, edelleenkin sanon. Mutta ulkomaalaisista tuli kavereita. (M1)

Kauan Suomessa asuneen maahanmuuttajanaisen mielestä kerho tarjosi myös mahdollisuuden auttaa vähemmän aikaa Suomessa asuneita maahanmuuttajia.

Näkee sitten miten [uudet maahanmuuttajat] ne, on ihan muutama vuotta täällä asunut. Vaikka kysellä mitä tarvii, meiltä vaikka. Miltä tuntuu. Neuvoja niin. (M3)

Maahanmuuttajavastaajat olivat toimineet monikulttuurisessa käsityökerhossa aktiivisesti sen alkamisesta lähtien, ja he olivat kokeneet sen tärkeäksi itselleen. Sekä muihin maahanmuuttajiin että suomalaisiin osallistujiin luodut kontaktit olivat olleet heille tärkeitä, ja niitä he olivat lähteneet kerhosta etsimäänkin. Itse käsityö ei ollut asiana heille yhtä tärkeä kuin vuorovaikutus muiden ryhmäläisten kanssa. Alkuperäisessä kotimaassaan he olivat harrastaneet hyvin vähän, jos ollenkaan käsitöitä.

8.1.2 Harrastusryhmät maahanmuuttajien sosiaalisena ympäristönä

Vastaajat kokivat muuttuneensa itsekkin Suomeen muuton myötä. Suomeen sopeutumisessa ongelmat olivat liittyneet alussa kielitaidon puutteeseen, ikävään lähisukulaisia kohtaan, ilmaston erilaisuuteen sekä sosiaalisten kontaktien vähäisyyteen. Oma halu sopeutua koettiin tärkeäksi, ja se olikin usein kantanut vaikeuksien yli. Vastauksissa korostuivat uusien elämäntapojen opetteluun tärkeys sekä uuteen kulttuuriin tutustuminen ja sen sisäistäminen.

Pitää yrittää vaihtaa ja pitää oppii toinen kulttuuri myös. Niin pitää olla, koska meidän kulttuuri ja suomalainen kulttuuri niin ihan erilaista. Tosi erilainen. (M2)

Maahanmuuttajien vastauksissa Suomi näyttäytyi sosiaalisesti haastavana ympäristönä. Ystävyysuhteiden luominen suomalaisten kanssa koettiin aikaa vieväksi, ja kommunikointi valtaväestön kanssa tuotti myös ongelmia. Ihmisiin tutustumisen koettiin olevan väsyttävää, koska se vaatii huomattavasti omaa aktiivisuutta. Toisaalta omakaan aktiivisuus ei aina tuntunut riittävän. Vastaajat ymmärsivät vaikeuden sosiaalisten suhteiden luomisessa johtuvan kulttuurieroista, mutta siitä huolimatta se aiheutti turhautumista.

Aina minun pitää se olla niin aktiivinen, minun, mutta se väsyttää. Jos sä haluat jonkun, se ystävää, ei tule heti. Kulttuurierot, justiin. (M1)

Koska vaikea löytää ystäviä Suomessa. Vaikka minä olen oma aktiivinen, mutta suomalaisuus tulee aina pam. (M1)

Valtaväestön edustajien kanssa luodut suhteet nähtiin kuitenkin tärkeinä. Esimerkiksi eräs vastaajista korosti sitä, ettei vain omassa maahanmuuttajien piirissä tapahtuva monikulttuurinen toiminta auta todella sopeutumaan Suomeen. Eräs vastaaja korosti tällaisen marginalisaation ja omaan piiriin eristäytymisen tuovan lisää ongelmia ja muuttavan maahanmuuttajien omia asenteita negatiivisiksi. Suomalaisten toivottiin osallistuvan aktiivisesti monikulttuurisiin harrastuksiin ja olevan enemmän tekemisissä ulkomaalaisten kanssa, koska sillä tavalla maahanmuuttajien sopeutuminen Suomeen helpottuisi. Kuitenkin maahanmuuttajista tuntui, etteivät suomalaiset olleet oikein kiinnostuneita tutustumaan uusiin ihmisiin ja eri kulttuureihin.

Jos Suomi haluaa että me sopeudumme paremmin, se pitää olla ulkomaalaisten kanssa tekemisissä. Jos me ollaan niin ulkomaalaiset yhdessä, keskustellaan aina, "We complain about everything". Se ei ole sopeutua, jos vaan ulkomaalaista piirissä jää. Mutta suomalaiset eivät kiinnosta muu kulttuurista. Ei kukaan kysy niin sellasta, harvoin kyselevät. Tai pitää tuntea enemmän, että uskaltavat kysyä. (M1)

Myös harrastuksissa, esimerkiksi käsityökurseilla, oli erään vastaajan mukaan ollut vaikeaa tutustua muihin osallistujiin. Hän koki, ettei kurseilla ollut aikaa tutustumiseen ja että suomalaiset ihmiset eivät olleet kiinnostuneita tiiviimmästä kanssakäymisestä kurssien ulkopuolella.

Koska kurssilla ei ole aikaa puhua ihmisten kanssa tai tutustua ihmisten kanssa, vain "naamatuttu", ja jos ulkona sinä näet, näin: "Moi moi!"... Se on siinä, se jää. (M1)

Maahanmuuttajien negatiivisiin kokemuksiin sosiaalisten suhteiden luomisesta ja niiden vähäisyydestä tuntuu liittyvän myös tarve luoda niitä harrastuksissa. Koska sosiaalisten suhteiden luominen paikallisten ihmisten kanssa ei ollut sujunut ongelmitta, oli maahanmuuttajilla suuri tarve luoda kontakteja ja ystävyys-suhteita harrastuksissa. Suomalaisilla osallistujilla sosiaaliset tarpeet tulevat ilmeisesti helpommin täytetyksi muualla, jolloin harrastusryhmiin tullaan vain itse harrastuksen, ei kontaktien luomisen vuoksi.

8.1.3 Vapaa-ajan toiminnan merkitys maahanmuuttajien hyvinvoinnille

Maahanmuuttajat toivat vastauksissaan esille hyvinvointinsa vaihdelleen Suomeen tulon jälkeen. Toisaalta alun sopeutumisvaikeudet olivat haitanneet hyvinvointia, kun taas toisaalta taloudellinen tilanne ja turvallisuus olivat parantuneet. Kuitenkin ikävä läheisiä kohtaan sekä kulttuurierot olivat vaikeuttaneet sopeutumista ja haitanneet sosiaalista hyvinvointia. Myös kielitaidon puuttuminen oli alussa rasittanut hyvinvointia; onhan se yksi perusedellytyksistä paikallisiin ihmisiin tutustuttaessa.

Kylmä maa ja kun tuntuu, asun yksin vielä, ei ketään halua puhua minun kanssa, niin ihan niinku iso suru. Ja vaikea asun Suomessa. (M2)

Alussa on sillä lailla vähän sopeutuminen vaikea kato kieli. Ei suomen kieli taito ei ollut hyvä. Niin, ikävä oli kovasti, ihan alussa, isossa perheessä minä olin... (M3)

Kulttuurierot koettiin myös hyvinvointia haittaaviksi. Uusien tapojen opetteluun katsottiin auttavan kulttuurierojen aiheuttamiin sopeutumisvaikeuksiin. Kaksi vastaajista korosti toiminnan puutetta hyvinvointiaan haitanneena tekijänä. Toimettomuus ja ajan viettäminen yksin olivat tuntuneet Suomeen muuton jälkeen vaikealle.

Pahalta tietysti [tuntui]. Kun minä tulin Suomeen, minä halusin olla vapaaehtois- töissä, en halua istua kotona yksin. Työvoimatoimistolle sitten tietysti että he järjestävät jotakin. Ei tullut yhtään mitään. Vaikka sanoin että minä osaan eng- lantia, jos on paikka, minä olen valmis menemään. Ei ollut yhtään mitään. (M1)

Yhtenä tärkeimpänä hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä nousivat esille sosiaali- set suhteet. Työpaikan saaminen ja kielen oppiminen olivat myös tärkeässä roolissa hyvinvoinnin kannalta. Niihinkin liittyy sosiaalinen puoli; työelämässä mukana olo helpottaa kontaktien luomista, ja kielitaito on suorastaan ehdoton edellytys sille. Yhteiset asiat ja tekeminen naapurien kanssa mainittiin myös tärkeänä tekijänä, ja naapurien kanssa luodut suhteet olivat myös laajentaneet harrastusvalikoimaa.

On, meillä hyvä naapuri. Usein kylässä, ja kyyti ja pyytää auttaa. Mutta ei pal- jon, vain muutama perhe. Moni asioita tekee naapurien kanssa. (M2)

Avantouinti on, sekin oli minun. Se on yksi juttu, minun porukalla alotti täällä, naapurin kanssa...Me vaan häne sisko kanssa yhdessä käytiin avantouinti. (M3)

Sopeutumisen katsottiin vaativan paljon omaakin aktiivisuutta, ja myös perheen tuen koettiin vaikuttavan siihen. Yhden vastaajan mukaan harrastusryhmät eivät ole tukeneet hänen hyvinvointiaan, koska niissä ihmisiin tutustuminen oli jäänyt niin pinnalliseksi. Vastaaja oli toivonut löytävänsä uusia ystäviä harrastusten kautta, mutta se ei ollut onnistunut. Hän koki, etteivät suomalaiset osallistujat olleet kiinnostuneet tutustumaan ihmisiin kursseilla. Käsityö koettiin kyllä mie- lenterveyttä edistävänä tekijänä, mutta yksinäisyys ei ollut sen avulla kuiten- kaan helpottunut.

Koska minä yritin tehdä, ystäviä, tutustua ihmisiin, käsityön kautta, ei onnistunut. Että minä voin sanoa suoraan, että ei auttanut, sopeutumisessa. Koska aina meni minulta, minä yritin ottaa yhteyttä, mutta ei onnistunut, en saanut kehtään käsityön kautta kaveriksi, vain tutuksi. (M1)

Monikulttuurisesta käsityökerhosta samalla vastaajalla oli kuitenkin positiivisia kokemuksia. Hän koki kerhon tukeneen hyvinvointiaan juuri sen sosiaalisen ulottuvuuden kautta ja kertoi sen tärkeydestä seuraavasti:

Vaikka me nähään vain siellä, mutta se on hyvä piiri. Sen jälkeen tulee aika hyvälle mielelle. Iloisen mielen antaa. Se on tosi tärkeä. (M1)

Harrastusten merkitys sosiaalisten suhteiden synnyssä nousi vastauksissa voimakkaimmin hyvinvointia tukevaksi tekijäksi. Myös seuraava maahanmuuttajanaisten kommentti kuvaa harrastusten sosiaalisen ulottuvuuden tärkeyttä sopeutumisen ja hyvinvoinnin edistäjänä:

Auttaa [harrastukset sopeutumaan], ja hyvä. On tärkeää, minusta hyvä asia. Kun voi puhua toinen ihmisen kanssa. (M2)

Monikulttuurisella käsityökerholla koettiin olevan merkitystä sekä psyykkiseen että sosiaaliseen hyvinvointiin. Psyykkisen hyvinvoinnin osalta kerho koettiin mieltä virkistäväksi ja siinä tulivat esille niin yhdessäolon kuin käsityönkin mielialaa kohottava vaikutus. Käsitöiden tekemisen koettiin edistävän mielenterveyttä ja toisten ihmisten tapaamisen vaikuttavan positiivisesti mielialoihin. Maahanmuuttajanaisten vastauksissa korostui monikulttuurisen käsityökerhon ja yleensäkin vapaa-ajan toiminnan sosiaalinen ulottuvuus. Vastaajat mainitsivat tärkeimpänä asiana harrastustoiminnassa sen sosiaalisen ulottuvuuden. Tärkeintä monikulttuurisessa käsityökerhossa oli ihmisten tapaaminen sekä keskustelu, yhteyden tunteminen ja vuorovaikutus toisten kävijöiden kanssa. Toisten maahanmuuttajien tapaaminen oli myös tärkeäksi nostettu asia kerhossa. Seuraavat lainaukset kertovat vuorovaikutuksen tärkeydestä maahanmuuttajavastaajille.

Se vuorovaikutus on enemmän tärkeätä minulle [käsityökerhossa]. (M1)

Niin, on parempi, [käsityökerhon vaikutus hyvinvointiin] koska pääsen toinen ihmisen kanssa ja hän haluaa puhua ja ulkomaalaisen kanssa niin se tuntuu hyvä. (M2)

Hyvinvoinnin sosiaalisen ja psyykkisen ulottuvuuden korostuminen maahanmuuttajien vastauksissa vaikuttaa liittyvän siihen, että heillä oli ollut näihin osaluokkiin liittyviä haasteita Suomeen muuton jälkeen. Näin myös vapaa-ajan toiminnan merkityksessä korostui harrastusten sosiaalinen ulottuvuus ja sen hyvinvointia edistävä vaikutus. Vaje sosiaalisissa suhteissa nosti sen tärkeimmäksi asiaksi, jota harrastuksista tavoiteltiin.

8.2 Monikulttuurisen toiminnan vaikutus suomalaisiin osallistujiin

Suomalaisten osallistujien haastattelulla haettiin vastausta toiseen tutkimuskysymykseen ”Miten monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuminen tai muut kokemukset monikulttuurisuudesta ovat vaikuttaneet suomalaisten osallistujien käsityksiin maahanmuuttajista ja asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan?”. Taulukossa 6 esitetään suomalaisten haastatteluvastausten analysoinnissa syntyneet luokittelut. Luokkien sisältöä kuvataan seuraavissa alaluvuissa. Suomalaisten osallistujien haastatteluissa painotettiin heidän kokemuksiaan siitä, miten monikulttuurinen toiminta oli vaikuttanut heidän asenteisiinsa maahanmuuttajia kohtaan. Lisäksi esille tuotiin heidän kokemuksiaan kerhon merkityksestä ja tutustumisesta kerhossa käyneisiin maahanmuuttajiin.

Taulukko 6 Suomalaisen haastatteluvastausten analysoinnissa syntyneet luokittelut

Pääluokka	Yläluokat	Alaluokat	Alaluokkien sisältö
Monikulttuurisen käsityökerhon tai muiden monikulttuuristen kokemusten vaikutus suomalaisten osallistujien käsityksiin maahanmuuttajista ja asenteisiin maahanmuuttajia kohtaan	Toiminta	Motivaatio tulla mukaan kerhoon	Aiempi käsityöharrastus
			Kiinnostus eri kulttuureita kohtaan
		Kerhon merkitys suomalaisille osallistujille	Käsityöhön liittyvä merkitys
			Sosiaalisuuteen liittyvä merkitys
	Yksilö	Tutustuminen muihin kerholaisiin	Kokemuksia tutustumisesta
			Tutustumista estäviä tekijöitä
		Aiemmat kokemukset muista kulttuureista	Ulkomailla asuminen
	Ympäristö	Muutos suomalaisten osallistujien asenteissa ja käsityksissä	Kontaktit muiden kulttuurien edustajiin kotimaassa
			Tietoa kulttuureista ja maahanmuuttajien elämästä
			Asenteet maahanmuuttajia kohtaan
	Hyvinvointi	Maahanmuuttajien hyvinvointi	Kulttuurierojen ymmärtäminen
			Käsitys maahanmuuton vaikutuksesta hyvinvointiin
			Maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteiset harrastukset
			Suomalaisten rooli maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukemisessa

Vastausten perusteella käsityö oli suomalaisille osallistujille kerhon sisältönä tärkeämpi kuin maahanmuuttajille. Suomalaisilla osallistujilla oli kokemusta käsityöistä enemmän kuin maahanmuuttajilla, ja yksi motivaation lähde tulla mukaan kerhoon olikin ollut kiinnostus uusista, eri kulttuureista peräisin olevia käsityötekniikoita kohtaan. Myös sosiaalinen merkitys nousi suomalaisten osallistujien vastauksissa esille, mutta siinä painottui kiinnostus tutustua eri kulttuureista tuleviin ihmisiin, ei niinkään kiinteiden ystävyys-suhteiden luominen, kuten maahanmuuttajien kohdalla.

8.2.1 Monikulttuurisen toiminnan merkitys suomalaisille

Kiinnostus muita kulttuureita ja näiden käsityöperinnettä kohtaan oli ollut aiemman käsityöharrastuksen ohella vetämässä suomalaisia osallistujia mukaan kerhon toimintaan. Toiveissa oli ollut oppia maahanmuuttajien mukanaan tuo-

mia uusia käsityötapoja, ja aiempi kokemus käsitöistä oli ilmeisesti osaltaan madaltanut mukaan tulon kynnystä.

Mua kiinnostaa aina nähdä myös muista maista ja ajattelin et jos siel löytyy niitä ideoita, että just nää muualta Suomeen muuttaneet, jos ne jotain helppoa omaa käsityöperinnettä tai käsityötapoja opettaa. (S2)

Mä tulin ihan ton kudontajutun kautta [mukaan kerhoon]; mä lähdin ettimään tätä vanhaa harrastusta. (S1)

Toisaalta suomalaiset osallistujat näkivät käsitöiden tekemisen uusien asioiden kokeiluna, vanhojen taitojen verestämisenä ja vastapainona työlle, toisaalta esille nostettiin kerhon sosiaalinen merkitys. Yksi merkitys oli myös uusiin ihmisiin ja kulttuureihin tutustuminen. Vaikka suomalaiset vastaajat toivatkin esille kerhon sosiaalisen merkityksen, korostui heidän vastauksissaan maahanmuuttajia enemmän käsitöiden tekeminen. Toinen vastaajista piti yhtä tärkeinä käsityön tekemistä ja kerhon sosiaalista ulottuvuutta, kun taas toisen vastaajan mukaan sosiaalinen puoli toteutui pääasian eli käsitöiden tekemisen lomassa. Seuraavat lainaukset kuvaavat suomalaisten mielipiteitä kerhon merkityksestä itselleen.

Kyl se käsillä tekeminen tietysti [kerhon tärkein merkitys itselle] ku aattelee omaan päivätyöhön nähden niin tuntuu, se on vastapainoa. (S2)

Kyl mä luulen et se käsityöt on kuitenkin [tärkein asia kerhossa]. Ett oppii ihan uutta juttuu, semmost mitä ei oo koskaan tehny, niin se on mielenkiintosta. Tietty ne juttelut tulee siinä lomassa, ja se ihmisiin tutustuminen. (S1)

8.2.2 Suomalaisien osallistujien kokemukset monikulttuurisuudesta

Molemmat suomalaisista haastateltavista olivat kertomansa mukaan tutustuneet monikulttuurisessa käsityökerhossa käyneisiin maahanmuuttajiin. Toinen kertoi vierailleensa yhden maahanmuuttajan kotona ja tavanneensa tätä kerhon ulkopuolella, mutta toinen vastaajista kertoi tutustumisen rajoittuvan kuulumisten vaihtoon esimerkiksi kaupungilla tavatessa. Molemmat vastaajat olivat sitä mieltä, että lähempi tutustuminen vaatisi enemmän kanssakäymistä nimenomaan kerhon ulkopuolella.

Tulee varmaan kaupungillakin juteltuu, jos näkee, ett tavallaan ystävystyny. (S1)

Joo. [tutustunut maahanmuuttajiin] Kun tutustui vähän paremmin, niin sitten huomattiin että asutaan samalla kulmakunnalla, että sillä tavalla oon tutustunut ja sen jälkeen niin ollaan tavattu. Olen käyny hänen luonaankin sitten. Et jonkin verran tommosta yleistä, [tutustumista] mut se varmaan vaatii sitten enemmän, niinkun lähempää kanssakäymistä. (S2)

Vastaajat kertoivat myös arkuudesta kysellä henkilökohtaisena pidettyjä asioita, jonka he liittivät suomalaiseen tapaan lähestyä ihmisiä varovasti. Kuitenkin heillä oli kiinnostusta oppia enemmän vieraisiin kulttuureihin liittyviä asioita. Myös yhteisen kielen puuttuminen oli tuntunut häiritsevän syvällisempää tutustumista vastaajien mielestä.

Aina vähän mieltii tietysti sitten että mitä kysyy, ja missä vaiheessa keneltäkin. Ett ajattelee tälle ”suomalaiskulttuurisesti” niin tavallaan aina mieltii et jos on yksityis- tai henkilökohtainen asia. (S2)

*Olis enemmänki kiva kuulla, mut ei halua liikaa kysellä, jos he ei haluukka ker-
too. (S1)*

Molemmat suomalaisista osallistujista kertoivat, etteivät he olleet mukana muussa monikulttuurisessa toiminnassa käsityökerhon lisäksi, lukuun ottamatta joitakin monikulttuurisen palvelukeskus Momentin tilaisuuksia, joihin toinen vastaajista oli osallistunut. Heillä oli kuitenkin lähipiirissään muiden kulttuurien edustajia, ja toinen vastaajista oli asunut lyhyen jakson ulkomailla. Toisen vastaajan tuttavina oli avioitunut ulkomaalaisten kanssa, ja lisäksi hänellä oli ollut kontakteja Suomessa vaihto-oppilaina olleisiin henkilöihin. Toisen vastaajan lähipiirissä oli Suomessa asuva kaksikulttuurinen perhe, ja molemmat olivat myös olleet maahanmuuttajien kanssa tekemisissä työpaikoillaan. Nämä kokemukset yhdessä monikulttuurisen käsityökerhon kanssa olivat osaltaan kansainvälistäneet heitä ja vaikuttanut heidän ajatuksiinsa ja asenteisiinsa. Molemmat vastaajat kertoivatkin pyrkivänsä asenteissaan suvaitsevaisuuteen.

Pyrin olemaan hyvin avoin ainakin kaikkii kohtaan ja ottaa niinku ihmiset vaan ihmisinä, ettei siin vaikuta mikään rotu eikä uskonto eikä ihonväri. (S1)

Toinen vastaajista oli asunut jonkin aikaa ulkomailla, ja tämä kokemus oli ollut hänelle erittäin merkittävä. Ulkomailla asunut haastateltava painotti vastauksissaan tämän kokemuksen vaikutusta omiin asenteisiinsa eri kulttuureita ja niiden edustajia kohtaan. Oma kokemus uuteen kulttuuriin sopeutumisen haasteista oli muuttanut maahanmuuttajiin kohdistuvia asenteita myönteisempään suuntaan.

Mä olen itte asunu ulkomailla, ni on paljon helpompi ymmärtää, kuin vaikeeta on tulla toimeen vieraass maassa, kaikki erilaista ja mite yksinäistä. Niin se on auttanu kyl vähän asennoitumaan heihinkin eri tavalla. (S1)

Sit osas suhtautuu ett kaikki ei o semmosta kun kotona, eikä kaiken pidä olla-kaan. Ett siinä mielessä on ollu sit pitemmän päälle niinkun myöhemmin ihan hyvä [kokemus ulkomailla asumisesta]. (S1)

8.2.3 Suomalaisten asenteet sosiaalisen ympäristön luojina

Toinen vastaajista kertoi vierailuiden ulkomaille muuttaneiden ja ulkomaalaisten kanssa avioituneiden ystäviensä luona auttaneen häntä ymmärtämään olosuhteiden erilaisuutta ja kulttuurieroja paremmin. Vastaajan mukaan suomalaista elämäntapaakin oppii arvioimaan uudelleen nähtyään siitä poikkeavia kulttuureita. Myös muiden kulttuurien edustajien tapaaminen monikulttuurisessa käsityökerhossa oli herättänyt hänet tekemään huomioita suomalaisesta kulttuurista ja antanut siihen uudenlaista näkökulmaa.

Tietysti ajattelee tätä suomalaistakin olemista vähän eri tavalla kun jos käy visitiissä jossakin näissä tuttavapaikoissa, [ulkomaille muuttaneet ja avioituneet tuttavat] niin sieltä tulee taas tänne, niin ehkä se vähäsen panee ajattelemaan sitä, että asioihin suhtaudutaan eri tavalla eri puolilla, ett ehkä se tulee konkreettisemmin esiin, että olosuhteet on niin erilaisia. (S2)

Voi vähän hymähdellä näille suomalaisille tavoilleki, ku näkee et miten ne toiset touhuaa. (S2)

Henkilökohtainen tutustuminen maahanmuuttajiin monikulttuurisessa käsityökerhossa oli antanut suomalaisille vastaajille yksilöllisemmän näkökulman maahanmuuttoon. Se oli monipuolistanut heidän käsityksiään ja auttanut ymmärtämään maahanmuuttajia yksilöinä. Toinen vastaajista toi esille myös sen, että henkilökohtainen tutustuminen voi vähentää mahdollisia ennakkoluuloja maahanmuuttajia kohtaan. Hän pitikin uusiin ihmisiin tutustumista aina hyödyllisenä

oppimisen mahdollisuutena. Myös maahanmuuttajien taitojen arvostus oli nous-
sut käsityökerhon myötä.

*Ehkä se on [kerhossa olo vaikuttanut omiin ajatuksiin] sil taval että, mitä mä
ehkä siitä toivoin, et tavallaa oppia just niitä ihmisiä tuntemaan ihan sellasina
yksilöinä, itseänsä edustaa, tulee nyt mistä tahansa. ...Saattaa olla ett jollain on
oikein jyrkät kannat niin sitten saattaa olla että sitä kautta niinku hälvenee, vä-
hän turhia ennakkoluuloja ainaki pois. (S2)*

*Ne on ollut tosi kivoja kyl oppii ne materiaalit ja sit se, et miten näppärästi heilt
se käy, se tekeminen, et semmonen tietty arvostus. (S1)*

Suomalaisilla osallistujilla oli ollut jo ennen toimintaan mukaan tulemistä myön-
teinen kuva maahanmuuttajista ja halu ymmärtää eri kulttuureita. Käsityöker-
hoon osallistuminen ja muut monikulttuurisuuteen liittyvät kokemukset olivat
saaneet heidät ymmärtämään kulttuurieroja ja maahanmuuttajien yksilöllisyyttä
vielä syvällisemmin.

8.2.4 Suomalaiset osallistujat ja maahanmuuttajien hyvinvointi

Suomalaiset vastaajat pohtivat maahanmuuton vaikutusta ihmisen hyvinvointiin
ja näkivät Suomeen muuttamisessa sekä hyvinvointia vahvistavia että heikentä-
viä tekijöitä. Maahanmuuttajien taloudellisen hyvinvoinnin suomalaiset vastaajat
uskoivat parantuvan Suomeen muuton myötä, mutta sosiaalisen ympäristön
osalta suomalaiset vastaajat näkivät maahanmuuttajien hyvinvoinnin olevan
vaarassa Suomessa heikomman yhteisöllisyyden ja suppeampien sosiaalisten
verkostojen vuoksi. Kulttuurishokin ja sopeutumisvaikeuksien yhteys hyvinvoin-
tiin mietitytti myös vastaajia.

*Noin taloudellisessa mielessä varmaan voisin kuvitella että on parempi, [hyvin-
vointi Suomessa] mut ehkä sitte yhteisöllisyydessä ja muussa voi olla se ero,
törmäys sitten toisenlaiseen kulttuuriin, toisenlaisiin tapoihin. Se taloudellinen
hyvinvointihan ei ole kaikki, et tietysti ihan yhtä tärkeähän siihen on tietenkin
tää että sä tunnet että sä oot kotonas ja sul on oma paikka siellä missä sä olet.
(S2)*

*Ne tulee tänne, kielitaidottomana, ilman ystäviä, ilman mitään semmosia kon-
takteja, ruoka erilaista, vaatteet, kieli, tavat, käytännöt, ystävät puuttuu, niin kyl
siin varmaan aikamoinen shokki on. (S1)*

Vastauksissa hyvinvoinnin sosiaalinen ulottuvuus korostui, ja myös erilaisiin ryhmiin kuuluminen sekä yhteiset kiinnostuksen kohteet toisten ihmisten kanssa nähtiin hyvinvointia tukevinä tekijöinä. Esimerkiksi harrastusryhmät ja muut mahdollisuudet viettää aikaa samasta asiasta kiinnostuneiden ihmisten kanssa koettiin hyvinvoinnin kannalta tärkeinä. Käsityö nähtiin hyväksi maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteiseksi harrastukseksi, koska siinä yhteisen kielitaidon puuttuminen ei estä yhdessä toimimista kokonaan.

Se on kans semmosta hyvinvointia, että sulla on sosiaalisia suhteita, ja sä voit ajatella et sä kuulut johonkin ryhmään tai seuraan tai johonkin muuhun semmoseen mikä sua kiinnostaa, ja jos on semmosii ihmisii jotka on kiinnostunu samoista asioista. (S2)

Ajateltiin sillon, et kielitaito ei oo este käsitöitten tekemiselle, et se on kuitenkin aika tämmönen universaali juttu. Se näyttäminen riittää, ei tarvita puhetta.(S1)

Paikallisten ihmisten ja maahanmuuttajien harrastukset koettiin tärkeiksi erityisesti maahanmuuttajien kannalta. Tällainen yhteinen tekeminen tarjoaisi vastaajien mukaan maahanmuuttajille mahdollisuuden laajentaa sosiaalista verkostoaan. Toinen vastaaja toi myös esille sen, että yhteinen mielenkiinnon kohde voisi vastaajan mielestä yhdistää hyvinkin erilaisista taustoista tulevia ihmisiä. Harrastuksen tulisi olla sellainen, että se kiinnostaa molempia osapuolia, jotta se vetäisi mukaansa suomalaisia ja maahanmuuttajia.

Kaikki harrastukset, missä olis sekä paikallisii ihmisiä että maahanmuuttajia, ni mä uskon että se auttaa. Jos ihmiset on työssä tai koulussa tai vaikka aviossa, niin sen ulkopuolella on jotain muutakin, sen oman perheen ulkopuolella. (S2)

Mä ajattelisin et se nimenomaan vois olla että siin harrastukses, on se sitte jalkapallo tai käsityö tai mitä vaa silt väliltä, ni se harrastus pitäs olla semmonen sitte mikä kiinnostas ja yhdistäs koska muutenhan voi olla että sitä aikaa viettää niiden kanssa, joiden kans parhaiten viihtyy. (S2)

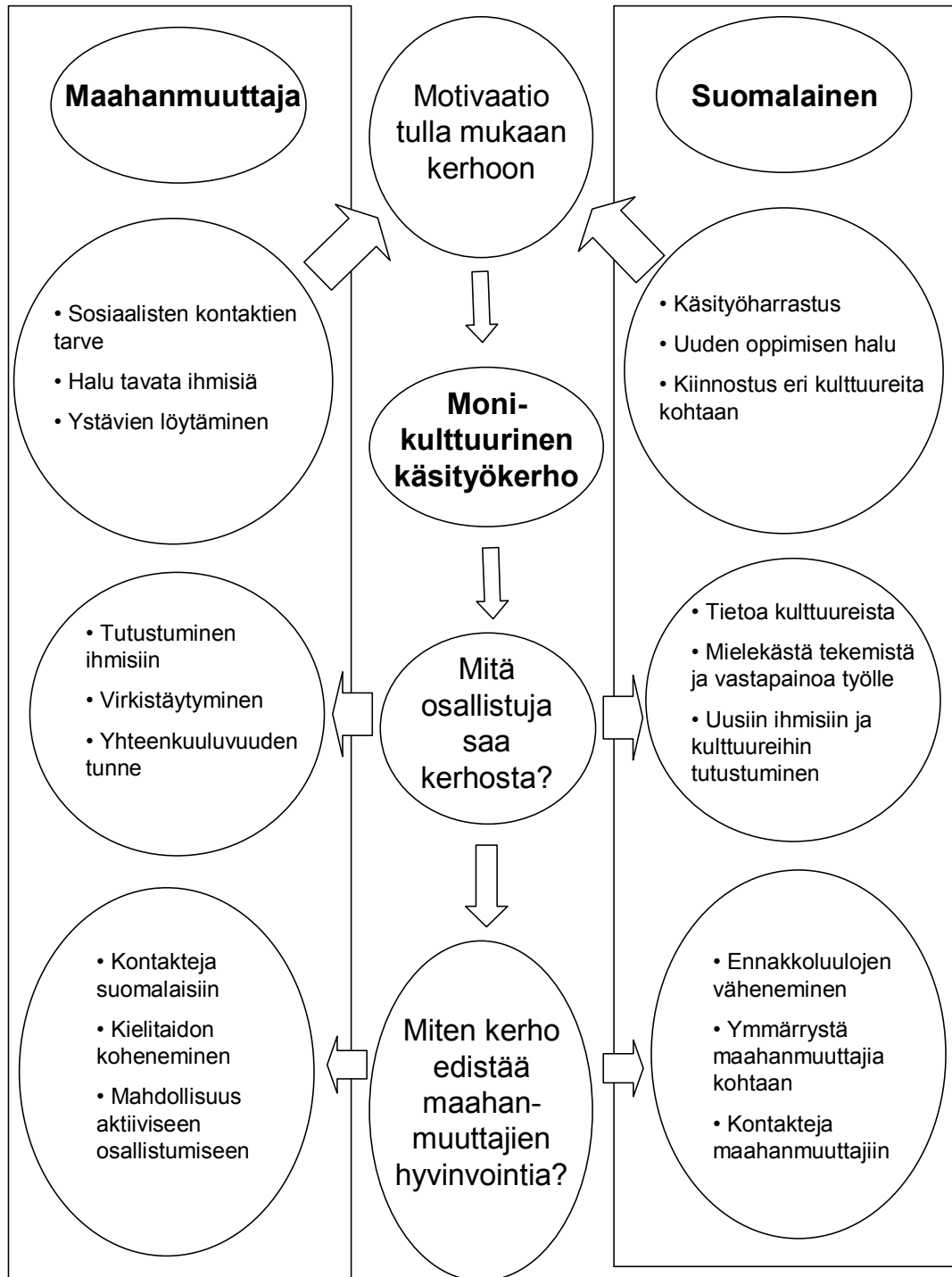
Toinen vastaaja puolestaan toi esille monikulttuurisessa harrastusryhmässä tärkeänä pitämänsä kaikkien osallistujien huomioon ottamisen sekä osallistujien sosiaalisuuden. Hänen mielestään tämä oli toteutunut hyvin monikulttuurisessa käsityökerhossa; suomalaiset osallistujat eivät esimerkiksi puhu vain keskenään ja he ovat kiinnostuneita tutustumaan uusiin ihmisiin. Seuraavasta vastauksesta

välittykin huomio siitä, että suomalaisilla osallistujilla on keskeinen rooli kerhon sosiaalisen ympäristön muodostumisessa.

On [hyvä että mukana suomalaisia]. On nyt ollu kuitenkin hyvä suomalaisten porukka ett sielläkään ei kaikki osaa kaikkea ja eikä puhu keskenään vaan. Aika semmosta sosiaalista porukkaa, kuitenkin et on otettu, ainakin tuntuu nyt, että kaikki huomioon. (S1)

8.3 Tulosten yhteenveto

Haastatteluissa nousi esille maahanmuuttajataustaisten ja syntyperältään suomalaisten vastaajien hieman toisistaan poikkeavat näkökulmat monikulttuuriseen käsityökerhoon. Kuvio 2 havainnollistaa näiden erojen lisäksi monikulttuurisen vapaa-ajan toiminnan merkitystä maahanmuuttajien hyvinvoinnille. Parhaimmillaan monikulttuurinen vapaa-ajan toiminta voi vaikuttaa maahanmuuttajien hyvinvointiin sekä suoraan että välillisesti suomalaisten asenteiden muuttumisen kautta.

Kuvio 2 Monikulttuurinen käsityökerho maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukena

Suomalaisten ja maahanmuuttajien motiivit tulla mukaan kerhoon poikkesivat jonkin verran toisistaan, kuten Kuvio 2 osoittaa. Maahanmuuttajille tärkeämpää oli saada tavata ihmisiä, luoda kontakteja ja löytää ystäviä, kun taas suomalaiset toivat esille kiinnostuksensa uusia kulttuureita ja uuden oppimista sekä käsi-

työharrastusta kohtaan. Eroja oli myös siinä, mitä maahanmuuttajat ja suomalaiset kokivat saavansa kerhosta. Suomalaisten vastauksista nousi voimakkaammin esille käsityön tekemisen merkitys sekä kerhon merkitys työn vastapainona, kun taas maahanmuuttajat painottivat enemmän toiminnan virkistävyttä, yhteenkuuluvuuden tunnetta kerhossa ja uusiin ihmisiin tutustumista. Tosin myös suomalaiset toivat esille uusiin ihmisiin ja kulttuureihin tutustumisen. Käsityön äärellä hyvinkin erilaiset tarpeet voivat parhaassa tapauksessa tulla tyydytyiksi, ja monikulttuurisessa käsityökerhossa tämä oli onnistunut kohtalaisesti.

Maahanmuuttajavastaajat eivät olleet harrastaneet kirjoitettuja käsitöitä alkuperäisessä kotimaassaan. He olivat päätyneet harrastamaan käsitöitä Suomeen muutettuaan, kun vapaa-aikaa ja harrastusmahdollisuuksia oli ollut aiempaa enemmän. Ilmeisesti suomalaisten osallistujien toive eri maiden käsityöperinteeseen tutustumisesta ei ollut täysin toteutunut sen vuoksi, ettei maahanmuuttajaosallistujissa ollut mukana henkilöitä, joilla olisi ollut paljon kokemusta käsitöiden tekemisestä jo kotimaassaan.

Sekä maahanmuuttajat että suomalaiset pitivät monikulttuurisia vapaa-ajan toimintoja tärkeinä. Monikulttuurinen käsityökerho tarjosi maahanmuuttajille mahdollisuuden kontaktien luomiseen suomalaisten kanssa, kielitaidon harjoittamiseen sekä aktiiviseen osallistumiseen, mikä on erittäin oleellista maahanmuuttajien hyvinvoinnin rakentumisessa. Maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat myös suomalaisten osallistujien asenteet. Suomalaiset osallistujat kertoivat saaneensa monikulttuurisuuteen liittyvien kokemustensa kautta jonkin verran tietoa eri kulttuureista ja ymmärtävänsä maahanmuuttajia paremmin henkilökohtaisten tutustumisen myötä. Näin ollen myös suomalaisten osallistuminen monikulttuuriseen käsityökerhoon tuki maahanmuuttajien hyvinvointia.

Monikulttuurisessa käsityökerhossa oli päässyt tapahtuman jonkin verran tutustumista osallistujien kesken, joskin se oli jäänyt hieman pinnalliseksi. Lähempi tutustuminen vaatisi suomalaisten vastaajien mukaan enemmän kanssakäymistä. Suomalaiset vastaajat kertoivat myös arkuudestaan kysellä mahdollisesti henkilökohtaisena pidettyjä asioita, mikä on osaltaan saattanut hidastaa tutus-

tumista ja eri kulttuureista oppimista. Maahanmuuttajat kokivat vapaa-ajan toiminnan edistävän hyvinvointiaan nimenomaan sen sosiaalisen ulottuvuuden kautta. Opinnäytetyön tulosten perusteella voi sanoa, että maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteisille vapaa-ajan toiminnoille on tarvetta. Yhteinen mielenkiinnon kohde, kuten käsityöharrastus, voi vetää mukaan hyvinkin erilaisia ja eri kulttuureita edustavia ihmisiä. Vapaa-ajan toiminnan kautta voi näin syntyä tärkeitä ihmissuhteita valtaväestön edustajien ja maahanmuuttajien välille. Monikulttuurinen vapaa-ajan toiminta voi onnistuessaan edistää maahanmuuttajien hyvinvointia ja olla tärkeä osa heidän kotoutumistaan tukevaa toimintaa.

9 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön merkitys liittyy siihen, että maahanmuuttajuutta on tutkittu toimintaterapian näkökulmasta käsin vielä vähän. Opinnäytetyö tuo myös esille hyvinvoinnin edistämisen ja ennaltaehkäisevän työn toimintaterapeuttien osaamisen alueena, mikä on erittäin ajankohtainen ja toimintaterapian käytännön työtä uuteen suuntaan ohjaava näkökulma. Kylmän ja Juvakan (2007, 130) mukaan tutkimuksen merkitys onkin pystyttävä perustelemaan ja uuden näkökulman tarve on pystyttävä osoittamaan. Lisäksi Kylmän ja Juvakan (2007, 131) mukaan haastattelua käytettäessä aineisto on kerättävä henkilöiltä, joilla on omakohtaista kokemusta aiheesta. Monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuneita maahanmuuttajia ja heidän kanssaan tekemisissä olleita suomalaisia haastatteleamalla varmistettiin, että opinnäytetyön aiheesta saatiin esille omaakohtaisia kokemuksia.

Opinnäytetyöprosessi eteni suunnitellusti pieniä aikataulumuutoksia lukuun ottamatta. Alustava aiheen valinta tehtiin yhdessä Momentin henkilökunnan kanssa, ja lopullinen aiheen rajausta syntyi aiempiin tutkimuksiin ja aiheeseen liittyvän teorian pohjalta. Toteutus tapahtui joustavasti, ja suunnitelma tarkentui lopulliseen muotoonsa toteutusvaiheen jo alettua; esimerkiksi suomalaisten osallistujien mukaan ottamiseen haastatteluihin päädyttiin luetun teorian ja maahanmuuttajien haastatteluissa esille nousseiden asioiden pohjalta.

9.1 Tutkimusmenetelmät ja tiedonantajat

Haastattelututkimuksessa luotettavuutta voidaan tavoitella tekemällä hyvä haastattelurunko. On myös hyvä pohtia etukäteen haastatteluteemojen syventämistä ja vaihtoehtoisten lisäkysymysten muotoja. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184) Haastattelun teemoja ja niiden yhteyttä teoreettiseen viitekehykseen on pohdittu tässä opinnäytetyössä suunnitelmavaiheesta lähtien. Haastatteluihin osallistujiksi pyrittiin valitsemaan kerholaisia, jotka olivat olleet sen toiminnassa aktiivisesti mukana. Näin varmistettiin, että haastateltavilla henkilöillä oli riittävästi omakohtaista kokemusta opinnäytetyön aiheesta. Haastateltaviin henkilöihin tutustuttiin monikulttuurisessa käsityökerhossa ennen haastattelujen toteuttamista. Tämä mahdollisti luottamuksellisen suhteen luomisen heihin ennen haastattelujen aloittamista, ja samalla saatiin tietoa heidän kielitaidostaan. Tosin on huomioitava, että opinnäytetyön tekijän mukana olo kerhossa on saattanut vaikuttaa siten, että osallistujat vastasivat sillä tavalla, kuin he olettivat hyväksyttäväksi. Kuitenkin joidenkin haastateltavien ilmaisema kritiikki antaa ymmärtää, että he kertoivat avoimesti omia mielipiteitään.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida seuraavilla kriteereillä: *uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys* (Kylmä & Juvakka 2007, 127). *Uskottavuutta* voidaan varmistaa keskustelemalla tutkimukseen osallistuvien kanssa tutkimuksen tuloksista sen eri vaiheissa (Kylmä & Juvakka 2007, 128). Haastatteluvaiheessa varmistettiin haastateltavilta heidän vastauksensa sisältämiä merkityksiä palaamalla vastauksiin tarvittaessa ja tekemällä jatkokysymyksiä. Haastateltaville henkilöille korostettiin lisäksi, että he saavat kysyä tarkennuksia kysymyksiin, jos he eivät ymmärtäneet niiden sisältöä. Eräällä haastateltavalla oli käytössään sanakirja, josta hän pystyi tarkistamaan joitakin tarvittavia sanoja omalla äidinkielellään.

Vahvistettavuus puolestaan liittyy Kylmän & Juvakan (2007, 128) mukaan tutkimusprosessin kirjaamiseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma usein täsmentyy prosessin aikana, ja tämä prosessi on hyvä tuoda esille. Tutkimuskysymykset ja haastatteluteemat muodostettiin maahanmuuttajuuteen ja hyvinvointiin liittyvään teoriaan sekä opinnäytetyötä jäsentävään teoreettiseen

malliin (CMOP-E) tutustumisen jälkeen. Näin saatiin kokonaiskuva opinnäytetyön aiheeseen liittyvästä taustateoriasta ja tutkimuskysymyksiä sekä haastatteluteemoja pystyttiin peilaamaan tutkimusaiheesta jo olemassa olevaan tietoon. *Refleksiivisyys* tarkoittaa Kylmän & Juvakan (2007, 129) mukaan sitä, että tutkija on tietoinen omista lähtökohdistaan. Tutkimuksen tekijän on arvioitava sitä, kuinka hän vaikuttaa aineistoonsa ja tutkimusprosessiin. Opinnäytetyön tekijän omat ennakkoluulot ja -oletukset maahanmuuttajia kohtaan pyrittiin tietoisesti unohtamaan, jotta refleksiivisyys toteutuisi.

Siirrettävyyttä, joka tarkoittaa tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin, voidaan arvioida, kun tutkija antaa riittävästi tietoa tutkimukseen osallistujista ja olosuhteista (Kylmä & Juvakka 2007, 129). Haastatteluaineiston keräämiseen liittyvät asiat pyrittiin kertomaan raportissa mahdollisimman tarkasti. Nauhoitettu haastatteluaineisto kirjoitettiin tekstiedostoiksi muutaman päivän kuluessa haastattelujen tekemisen jälkeen ja analysointivaihe aloitettiin välittömästi sen jälkeen. Haastattelujen nauhoitukset onnistuivat teknisesti hyvin. Vain joitakin yksittäisiä sanoja jäi epäselväksi, eikä niin vähäinen epäselvyys haitannut luotettavuutta. Haastattelun laatua parantaa myös se, että nauhoitettu aineisto kirjoitetaan puhtaaksi niin pian kuin mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185).

Analyysin etenemistä ja luokitteluiden syntymistä kuvattiin esimerkkitaulukkoilla ja alkuperäisiä otteita haastatteluaineistosta käytettiin rikastuttamassa tekstiä ja osoittamassa tulosten alkuperää. Haastatteluihin osallistuvista annettiin mahdollisimman tarkka kuva, kuitenkin huomioiden tutkimuksen luottamuksellisuus. Kuten jo aiemmin todettiin, pienen, suljetun ryhmän kuvaamisessa on huomiotava, että tutkimukseen osallistujat ovat herkästi tunnistettavissa, jos heitä kuvataan hyvin yksityiskohtaisesti. Koska opinnäytetyön tarkoituksena ei ole kuvata tietyn ikäryhmän tai etnisen, kulttuurisen tai ammattiryhmän kokemuksia, näiden tietojen kertomatta jättäminen ei vaikuta luotettavuuteen oleellisesti.

9.2 Tulosten luotettavuus ja vertailu aiempaan tietoon

Opinnäytetyön tulokset antavat monipuolisen kuvan maahanmuuttajataustaisten ja suomalaisten osallistujien kokemuksista monikulttuuriseen vapaa-ajan toimintaan liittyen. Osallistujien vastaukset kuvaavat heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan, eivätkä tulokset ole yleistettävissä. Pienessä laadullisessa tapaustutkimuksessa ei kuitenkaan ole tarkoitus tavoitella tulosten yleistettävyyttä. Tulokset kuvaavat kuitenkin tarkasti pienen ryhmän kokemuksia tutkimusaiheesta, ja ne ovat yhtenäisiä aiempien tutkimustulosten kanssa.

Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että vapaa-ajan toiminta ja erityisesti sen tarjoama mahdollisuus luoda sosiaalisia kontakteja ovat merkittäviä tekijöitä maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukemisessa. Myös Alitolppa-Niitamo (1994, 52 - 53) ja Hyyppä (2002a, 41) tuovat esille, että maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavia asioita ovat esimerkiksi harrastusten ja ystävien puute. Sosiaalinen eristyneisyys ja yksinäisyys ovat maahanmuuttajilla yleisiä kokemuksia. Samoin Liebkind ym. (2004, 265) korostavat sosiaalisten verkostojen tärkeyttä maahanmuuttajien hyvinvoinnille. Opinnäytetyötä varten haastatellut maahanmuuttajat painottivat hyvinvoinnistaan kertoessaan sen sosiaalista ulottuvuutta, ja vapaa-ajan toiminnasta he olivat hakeneet tukea nimenomaan sosiaalisten kontaktien luomiseen.

Jaakkola (2009, 34) toteaa, että henkilökohtainen tutustuminen maahanmuuttajiin vaikuttaa suomalaisten asenteisiin ja muuttaa niitä myönteisemmiksi maahanmuuttajia kohtaan. Suomalaisten osallistujien vastauksista nousi esille samankaltainen muutos asenteissa; suomalaiset kertoivat monikulttuurisuuteen liittyvien kokemustensa vaikuttaneen myönteisesti heidän ajatuksiinsa maahanmuuttajista ja tuoneen uudenlaista näkökulmaa asiaan. Tämä on merkittävä tekijä maahanmuuttajien hyvinvoinnin edistämiseksi, sillä valtaväestön asenteet ovat siinä suuressa roolissa. Esimerkiksi Jasinskaja-Lahti ym. (2002, 112) ja Liebkind & Jasinskaja-Lahti (2000, 116, 119) tuovat esille voimakkaan yhteyden maahanmuuttajien kokema syrjinnän ja heidän kokemansa stressin, itsetunnon sekä elämään tyytyväisyyden välillä.

Polatajkon ym. (2007a, 57) mukaan toiminnallinen menetys, jossa osallistuminen normaaleihin rutiineihin ja toimintaan estyy, vaikuttaa negatiivisesti ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin sekä rutiineihin ja vuorovaikutukseen toisten kanssa. Kaikki haastatellut maahanmuuttajat kertoivat kokeneensa Suomeen muutettuun tällaista toiminnallista menetystä: aikoja, jolloin heillä oli vain hyvin vähän toimintaa ja he viettivät paljon aikaa yksin kotona. Maahanmuuttajien kohdalla yksi keino tällaisen toiminnallisen menetyksen ehkäisemiseen on tarjota mielekkäitä vapaa-ajan toimintoja. Opinnäytetyötä varten haastateltujen maahanmuuttajien kohdalla tilanne oli kohentunut myöhemmin, mutta on huomioitava, että useat maahanmuuttajat eivät pääse välttämättä vuosienkaan kuluttua muutosta osallistumaan itselleen tärkeisiin toimintoihin. Tähän ongelmaan puuttuminen tarjoamalla heille esimerkiksi mielekkästä vapaa-ajan toimintaa voisi kohentaa heidän hyvinvointiaan huomattavasti ja tukea heidän kotoutumisprosessiaan. Polatajkon ym. (2007c, 69 - 70) mainitseman toiminnallisen hyvinvoinnin mahdollistaminen maahanmuuttajille voisi onnistua tarjoamalla heille riittävästi mahdollisuuksia osallistua itselleen merkitykselliseen toimintaan. Harrastusryhmien kautta tämä tulee mahdolliseksi myös maahanmuuttajille, jotka eivät vielä ole työllistyneet.

Sopeutumisongelmien aiheuttamat kärjistyneet tilanteet voitaisiin ainakin osittain välttää järjestämällä maahanmuuttajille heidän hyvinvointiaan tukevia palveluita ja toimintaa jo ennen vaikeuksien kasaantumista. Monikulttuurinen käsi-työkerho on osaltaan täyttänyt tällaisen ennaltaehkäisevän työn tarvetta. Jatkossa ryhmätoiminnassa olisi hyvä vielä enemmän painottaa sosiaalisten suhteiden tukemista, sillä se näyttäytyi maahanmuuttajien vastauksissa tärkeänä tarpeena. Sosiaalisten verkostojen tukeminen olisi myös Alitolppa-Niitamon (1994, 184) mainitsemaa ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä, jolla yksinäisyyttä ja eristyneisyyttä voitaisiin ehkäistä.

Suomalaisten tapa luoda kontakteja uusiin ihmisiin näyttäytyi tämän opinnäytetyön tuloksissa hitaahkona ja suomalaisten varautuneisuus saattaa vaikuttaa kontaktien syntyyn monikulttuurisissa vapaa-ajan toiminnoissa. Myös Hämäläinen-Kebeden (2003, 37, 44) mukaan suomalaisten ja maahanmuuttajien ystävyyssuhteet eivät synny mutkattomasti. Saattaa myös olla, että maahanmuutta-

jilla on suurempi tarve tutustua uusiin ihmisiin kuin kantaväestön edustajilla, joiden sosiaalinen verkosto on jo ennestään laajempi. Monikulttuurinen toiminta voi vetää puoleensa suomalaisia, jotka ovat aktiivisia muissakin sosiaalisissa konteksteissa, jolloin heidän sosiaaliset tarpeensa täyttyvät muualla. Toisaalta tässä ryhmässä suomalaisetkin olivat mukana oman mielenkiinnon pohjalta, eikä heillä ollut velvoitetta sitoutua maahanmuuttajien tukihenkilöiksi tai vapaaehtoistyöntekijöiksi, jotka ovat kerhon ulkopuolella mukana heidän arjessaan. Onkin pohdittava, olisiko malli, jossa suomalainen osallistuja sitoutuu esimerkiksi tietyn maahanmuuttajan ”ystäväksi”, tehokkaampi sosiaalisten kontaktien syntymiselle. Kuitenkin on huomioitava, että kyseessä oli omaan kiinnostukseen perustuva vapaa-ajan harrastus, ei terapeuttiseen vaikutukseen pyrkivä ryhmä. Jos ryhmän tavoitteet olisi määriteltäviä terapeuttiseen vaikutukseen tähtääviksi, ryhmä saattaisi toimia tehokkaammin sosiaalisten kontaktien luomisessa ja maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukemisessa.

Townsendin ym. (2007b, 157 - 158) mukaan sosiaalisia rakenteita voidaan uudistaa verkostojen, kumppanuuden ja solidaarisuuden avulla. Maahanmuuttajien ja suomalaisten yhteiset harrastukset voidaan nähdä hyvänä mahdollisuutena luoda verkostoja ja todellisia kumppanuussuhteita taustoiltaan erilaisten ihmisten välille. Kuten monikulttuurisen käsityökerhon esimerkki osoittaa, voi yhteinen mielenkiinnon kohde rikkoa kulttuurisia rajoja ja toimia siltana erilaisten ihmisten välillä. Tällaiset ihmisiä yhdistävät, pienet ja arkiset asiat pureutuvat maahanmuuttajien hyvinvoinnin edistämiseen tehokkaasti käytännön tasolla ja niiden kautta voidaan saavuttaa todellisia muutoksia. Tämän toteutumiseen vaaditaan kuitenkin ennakkoluulottomuutta ja tahtoa molemmilta osapuolilta sekä toimintojen huolellista ja kohderyhmän mielipiteet huomioivaa suunnittelua.

Opinnäytetyön tulokset ovat yhteneväiset aiempien tutkimusten kanssa. Toiminnan näkökulma toi aiheeseen kuitenkin uuden ulottuvuuden, ja tekijän kannalta työ lisäsi tietoa ja ymmärrystä toimintaterapian mahdollisuuksista hyvinvoinnin edistämiseen tähtäävässä työssä. Myös maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden ja sitä edistävien asioiden moninaisuus selveni ja jäseni työn tekemisen aikana, erityisesti toiminnallisesta näkökulmasta nähtynä.

9.3 Jatkotutkimusaiheet

Monikulttuurinen käsityökerho tukee tämän opinnäytetyön perusteella maahanmuuttajien hyvinvointia tarjoamalla mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen. Jatkossa olisikin mielenkiintoista selvittää, miten esimerkiksi muilla kulttuuriharrastuksilla, liikuntaryhmillä tai muilla harrastusmuodoilla voitaisiin edistää maahanmuuttajien hyvinvointia. Myös eri kulttuuri- ja etnisten ryhmien väliset erot esimerkiksi hyvinvoinnin kokemuksista vaatisivat lisää tutkimusta. Lisäksi naisten ja miesten sekä eri-ikäisten maahanmuuttajien, esimerkiksi lasten tai iäkkäiden kokemukset hyvinvointiin liittyvistä asioista saattavat poiketa toisistaan, ja niitä olisi hyödyllistä selvittää. Tässä opinnäytetyössä toiminta oli rajattu koskemaan vain vapaa-ajan toimintaa. Kanadalaisessa toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen mallin esittämien toiminnan muidenkin osa-alueiden, tuotavan toiminnan ja itsestään huolehtimisen tarkasteleminen maahanmuuttajien kannalta voisi olla myös tarpeellista; muuttuohan ihmisen toiminta kokonaisvaltaisesti uuteen maahan muutettaessa.

Kuten aiemmin on todettu, toimintaterapian näkökulmasta tehty tutkimus maahanmuutosta on edelleen hyvin vähäistä. Maahanmuuton lisääntyessä myös toimintaterapeuttien asiakaskunta on tulevaisuudessa entistä monikulttuurisempaa, ja tarve kulttuurien välisen työn hallitsemiselle kasvaa. Näin ollen tutkimus maahanmuuttajista toimintaterapian asiakkaina ja toimintaterapeuttien osaamisesta tällä erityisalueella on tärkeää. Toimintaterapian näkökulma voi tuoda myös uuden lisän maahanmuuttajien kotoutumista ja hyvinvointia edistävään, ennaltaehkäisevään työhön. Maahanmuuttajien toiminnallisen elämän ymmärtämiseen ja tukemiseen pyrkivä tutkimus- ja kehitystyö on tarpeellista, asiakaslähtöistä, ja se voi tukea jatkossa Suomeen asettuvia uusia tulokkaita yhteiskuntaan sisälle pääsemisessä.

KUVIOT

Kuvio 1 Kanadalainen toiminnallisen suoriutumisen ja sitoutumisen malli, s. 6

Kuvio 2 Monikulttuurinen käsityökerho maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukena, s. 52

TAULUKOT

Taulukko 1 Esimerkki maahanmuuttajien vastausten pelkistämisestä, s. 35

Taulukko 2 Alaluokka: Maahanmuuttajanaisten kokemukset monikulttuurisen käsityökerhon merkityksestä, s. 36

Taulukko 3 Esimerkki suomalaisten vastausten pelkistämisestä, s. 36

Taulukko 4 Alaluokka: Monikulttuurinen toiminnan vaikutus suomalaisiin osallistujiin, s. 37

Taulukko 5 Maahanmuuttajien haastatteluvastausten analysoinnissa syntyneet luokittelut, s. 39

Taulukko 6 Suomalaisten haastatteluvastausten analysoinnissa syntyneet luokittelut, s. 46

LÄHTEET

Ahola, S. & Orjatsalo, S. 2009. Maahanmuuttaja toimintaterapeutin asiakkaana. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia ammattikorkeakoulu.

Alitolppa-Niitamo, A. 1994. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajien kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Sairaanhoidtajien koulutussäätiö ja Suomen mielenterveysseura ry.

Berry, J. W. 2005. Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*. Vol. 29, 697 - 712.

Creek, J. 2008. The knowledge base of occupational therapy. Teoksessa Creek J. & Lougher, L. (toim.) *Occupational therapy and mental health*. 4. Painos. Churchill Livingstone.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. 3. Painos. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Forssten, R. & Korvensivu, R. 2007. Kaverivuorovaikutus monikulttuurisessa toimintaterapiaryhmässä. Opinnäytetyö. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, E., Koponen, P. & Hakulinen, T. 2002. Yksilö, perhe ja yhteisö muutoksessa: Näkökohtia terveyteen. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. (toim.) *Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät*. Helsinki: WSOY. 35 - 61.

Hursti, I. 2002. Ystävyyttä yli etnisten rajojen. Tutkimus SPR:n maahanmuuttajien ystävävälityksen ja neuvonnan kehittämisestä. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja B. Raportteja 14. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Hyyppä, M. T. 2002a. Elinvoimaa yhteisöistä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyyppä, M. T. 2002b. Kuorossa elämä pitenee. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi: Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille*. Jyväskylä: PS-kustannus

Hyyppä, M.T. & Liikanen, H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Hämäläinen-Kebede, S. 2003. Maahanmuuttajien terveydenedistäminen. Esimerkkinä kurdipakolaiset. Terveyskasvatuksen Pro Gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Terveyskasvatuksen laitos.

Jaakkola, M. 2009. Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987 - 2007. Tutkimuksia - Helsingin kaupungin tietokeskus 1/2009. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Vesala, T. 2002. Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia. Helsinki: Gaudeamus Kirja

Karvonen, S. 2008. Hyvinvointi työikäisten kokemana. Teoksessa Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes

Karvonen, S., Moisio, P., Simpura, J. & Heikkilä, M. 2008. Suomalaisten muuttavat elinolot. Teoksessa Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Kauhanen, J., Myllykangas, M., Salonen, J. T., & Nissinen, A. 2007. Kansanterveystiede. 2.-3. painos. Helsinki: WSOY.

Kirjanen, O. 2008. Arki uudessa maassa. Maahanmuuttajan arki-hankkeen raportti. Raportti 9. Lappeenranta: Etelä-Karjala-instituutti ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto.

Koivumaa-Honkanen, H. 2003. Elämäntyytyväisyys ja terveys. Teoksessa Valkonen-Korhonen, M., Lehtonen, K. & Tuovinen, T. (toim.) Mielenterveys uusiutuvana voimavarana. Helsinki: Yliopistopaino.

Koskinen-Ollonqvist, P. & Rouvinen-Willenius, P. 2009. Terveystiedon edistäminen ja hyvinvointivajeet. Promo 57 2/2009, 32 - 35. Helsinki: Terveystiedon edistämisen keskus.

Kupiainen, J. 2003. Mikä monikulttuurisuus. Teoksessa Simola, R. & Heikkinen, K. (toim.) Monenkirjaviiva rasismi Joensuu: Joensuu University Press Oy.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Publishing.

Kylmä, J., Pietilä, A-M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Terveystiedon edistämisen etiikan lähtökohtia. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. (toim.) Terveystiedon edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. Helsinki: WSOY. 62 - 76

Laitinen, T. ja Pöntinen, S-M. 2006. Luova toiminta maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukena. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999.

Law, M., Polatajko, H., Baptiste, S. & Townsend, E. 1997. Core Concepts of Occupational Therapy. Teoksessa Townsend, E. (toim.) Enabling occupation. An occupational therapy perspective. Ottawa: CAOT Publications ACE.

Lappeenrannan seudun yrityspalvelut. 2010.
<http://www.lsyyp.fi/?newsid=3644&deptid=16399&showmodul=20&languageid=3&news=1> (Luettu 14.1.2010)

Laptuote-säätiö. 2010.
<http://www.laptuote.fi/> (Luettu 20.3.2010)

Lemetyinen, T. & Riusala, K. 2004. Selvitys maahanmuuttajatyöstä saaduista kokemuksista ja parhaista käytännöistä Pohjanmaalla. Hyvät käytännöt 10. ESR- Hyvät käytännöt-sarja. Helsinki: Työministeriö

Lepola, O. 2000. Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 787. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Liebkind, K. 1994. Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Liebkind, K. (toim.) Helsinki: Gaudeamus kirja.

Liebkind, K. & Jasinskaja-Lahti, I. 2000. Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, K. (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E. & Reuter, A. 2004. Venäläinen, Virolainen, Suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Helsinki: Gaudeamus kirja.

Manninen, M. 2001. Katsaus kotoutumistutkimukseen. Maahanmuuttoasiaa nro 5. Helsinki: Työministeriö.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/02_julkaisut_raportit/kototutk_fin.pdf (Luettu 4.1.2010)

Martikainen, T. Sintonen, T. & Pitkänen, P. 2006. Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Martikainen, T. (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ry:n julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Martins, V. & Reid, D. 2007. New-immigrant women in urban Canada: Insights into occupation and sociocultural context. Occupational therapy international. Vol: 14(4) p. 203 - 220

Meklin, M. Ohjaaja, Laptuote-säätiö. 2010. Sähköposti 18.1.2010.

Metso, L. & Peltola, U. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 79/2008. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

http://www.kuntoutussaatio.fi/julkaisut/maahanmuuttajat_kuntoutuminen_tyollistyminen.pdf (Luettu 4.1.2010)

Muñoz, J. P. 2007. Culturally responsive caring in occupational therapy. *Occupational therapy international* 14, 256 - 280.

Mustamaa, H & Pölkki K. 2006. Ikääntyneiden monikulttuurinen ryhmätoiminta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Niemelä, J. 2002. Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista murtautuminen. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Paananen, S. 2005. Maahanmuuttajien elinolot Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka*. 70, 460 - 462.

Phinney, J., Horenczyk, G., Liebkind, K. & Vedder, P. 2001. Ethnic Identity, Immigration and Well-Being: An international Perspective. *Journal of Social Issues*, Vol 57, No. 3, 2001. 493 - 510

Pietilä, A-M., Eirola, R. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Työmenetelmiä terveyttä edistävässä asiakastyössä. Teoksessa Pietilä, A-M., Hakulinen, T., Hirvonen, E., Koponen, P., Salminen, E-M. & Sirola, K. (toim.) Terveyden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. Helsinki: WSOY. 148 - 171.

Pitkänen, P. 2003. Erilaisia mutta samanarvoisia. Kohti toimivaa monikulttuurisuutta. Teoksessa Simola, R. & Heikkinen, K. (toim.) Monenkirjavia rasismi. Joensuu: Joensuu University Press Oy.

Pizzi, M. 2001. The Pizzi holistic wellness assessment. Teoksessa *Community occupational therapy education and practice*. Velde, B.P. & Wittman, P.P. (toim.) The Haworth Press.

Polatajko, H., Backman, C., Baptiste, S., Davis, J., Eftekhar, P., Harvey, A., Jarman, J., Krupa, T., Lin, N, Pentland, W., Laliberte Rudman, D., Shaw, L., Amoroso, B. & Connor-Schisler, A. 2007a. Human occupation in context. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. (toim.) *Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation*. Ottawa: CAOT Publications ACE, 38 - 61.

Polatajko, H., Davis, J., Stewart, D., Cantin, N., Amoroso, B., Purdie, L. & Zimmermann, D. 2007b. Specifying the domain of concern: Occupation as core. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. (toim.) *Enabling occupation. An occupational therapy perspective*. Teoksessa *Enabling occupation II: Advancing*

an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE, 14 - 36.

Polatajko, H., Molke, D., Baptiste, S., Doble, S., Santha, J. C., Kirsch, B., Beagan, B., Kumas-Tan, Z., Iwama, M., Laliberte Rudman, D., Thibeault, R. & Staden, R. 2007c. Occupational science: Imperatives for occupational therapy. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. (toim.) Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE, 64 - 82.

Puupponen, A, Raike, U & Rastas, K. 2007. Hyvät käytännöt monikulttuurisessa mielenterveystyössä. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Opinnäytetyö.

Pyykkönen, M. 2003. Integraatio ja maahanmuuttajien yhdistystoiminta. Teoksessa Hänninen, S., Kangas, A. & Siisiäinen, M. (toim.) mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Pölkky-Pieskä, L. 2003. Mielenterveystyö ja psykososiaalinen tukeminen. Oulun vastaanottokeskuksen kehittämisprojekti vuosilta 1999-2002. Maahanmuutto-asiaa nro 8. Helsinki: Työministeriö.
http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/07_aineistot_kirjasto/02_julkaisut_raportit/psykosos_fin.pdf (Luettu 6.2.2010)

Räty, M. 2002. maahanmuuttaja asiakkaana. Tammi. Helsinki.

Salo-Chydenius, S. 2002. Ihminen oman elämänsä tekijänä. Toimintaterapian toteuttamisen kertomuksia. Teoksessa Salo-Chydenius, S. (toim.) Ihminen oman elämänsä tekijänä. Helsinki: Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry.

Salo-Lee, L., Malmberg, R. & Halinoja, R. 1996. Me ja muut. Kulttuurienvälinen viestintä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Schubert, C. 2007. Monikulttuurisuus mielenterveystyössä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Mielenterveystyö Euroopassa. Lavikainen, J., Lahtinen, E. & Lehtinen, V. (toim.) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.

Tilastokeskus. 2009. Suomen väestö 2008. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus.
http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html (Luettu 5.1.2010)

Townsend, E. A. & Landry, J. 2005. Interventions in societal context: Enabling participation. Teoksessa Christiansen, C. H., Baum, C.M. & Bass-Haugen, J. (toim.) Occupational therapy. Performance, participation, well-being. Thorofare, USA: Slack Incorporated.

Townsend, E. A., Beagan, B., Kumas-Tan, Z., Versnel, J., Iwama, M., Landry, J., Stewart, D. & Brown, J. 2007a. Enabling: Occupational therapy's core competency. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. (toim.) Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE, 88 - 133.

Townsend, E. A., Cockburn, L., Letts, L., Thibeault, R. & Trentham, B. 2007b. Enabling social change. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. (toim.) Ottawa: CAOT Publications ACE, 154 - 171.

Townsend, E. A., Trentham, B., Clark, J., Dubouloz-Wilner, C-J., Pentland, W., Doble, S. & Laliberte Rudman, D. 2007c. Enabling individual change. Teoksessa Townsend, E. A. & Polatajko, H. (toim.) Enabling occupation II: Advancing an occupational therapy vision for health, well-being & justice through occupation. Ottawa: CAOT Publications ACE, 136 - 151.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vertio, H. 2003. Terveiden edistäminen. Helsinki: Tammi.

Väänänen, A., Toivanen, M., Aalto A-M., Bergbom, B., Härkäpää, K., Jaakkola M., Koponen, P., Koskinen, S., Kuusio, H., Lindström, K., Malin, M., Markkula, H., Mertaniemi, R., Peltola, U., Seppälä, U., Tiitinen, E., Vartia-Väänänen, M., Vuorenmaa, M., Vuorento, M. & Wahlbeck, K. 2009. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Esiselvitysraportti 9/2009. Helsinki: Työterveyslaitos, Kuntoutussäätiö & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/setu/liitteet/Setu_9-2009.pdf (Luettu 4.1.2010)

WHO. 1946.

<http://www.who.int/about/definition/en/print.html> (Luettu 5.1.2010)

WHO. 1986. Ottawa Charter for Health Promotion.

http://www.who.int/hpr/NPH/docs/ottawa_charter_hp.pdf (Luettu 5.1.2010)

Wilcock, A. A. 2005. Relationships of occupation to health and well-being. Teoksessa Christiansen, C. H., Baum, C.M. & Bass-Haugen, J. (toim.) Occupational therapy. Performance, participation, well-being. Thorofare, USA: Slack Incorporated.

Wilcock, A. A. 2006. An occupational perspective of health. 2. Painos. Thorofare, USA: Slack Incorporated.

HAASTATTELUN TEEMAT MAAHANMUUTTAJILLE (CMOP-E:n käsitteiden mukaan jäsenneltyinä)

Yksilö ja vapaa-ajan toiminta

- Mitä harrastit / miten vietit vapaa-aikaa alkuperäisessä kotimaassasi?
- Mitä olet harrastanut / miten viettänyt vapaa-aikaa Suomessa ollessasi?
- Kuinka kauan olet ollut mukana monikulttuurisessa käsityökerhossa?

Ympäristö

- Eroavaisuudet ympäristön osa-alueissa (kulttuurinen, institutionaalinen, fyysinen, sosiaalinen)
 - Kuvaile alkuperäistä ympäristöäsi ja sen eroavaisuuksia Suomeen nähden.
- Ympäristön muutos - vaikutus toimintaan
 - Mitkä vapaa-ajan toiminnat ovat jääneet pois muutettuasi?
 - Mitä uusia vapaa-ajan toimintoja on tullut tilalle?
- Uuden ympäristön vaikutus omaan itseen
 - Miten uuteen maahan asettuminen on vaikuttanut käsitykseen itsestäsi?
 - Miten uusi ympäristö on tukenut/estänyt sopeutumista?

Toiminta

- Toiminnalliset valinnat
 - Mitkä vapaa-ajan toiminnat ovat sinulle mieleisiä ja tärkeitä?
- Vapaa-ajan toimintojen yhteys kotoutumiseen/uuteen kulttuuriin sopeutumiseen
 - Mikä toiminta on auttanut kotoutumisessa?
 - Mikä toiminta on mielestäsi edistänyt hyvinvointiasi Suomessa?
- Monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuminen/muu vapaa-ajan toiminta
 - Onko käsityö uutta vai jo alkuperäisestä kotimaasta tuttua toimintaa sinulle?
 - Mikä merkitys käsityökerholla on ollut sinulle?
 - Entä mitä merkitystä muulla vapaa-ajan toiminnalla on ollut sinulle Suomessa ollessasi?

Hyvinvointi

- Hyvinvoinnin määrittely
- Muutos hyvinvoinnissa uuteen maahan muutettua
 - Miten olet kokenut Suomeen muuttamisen vaikuttavan hyvinvointiisi?
 - Miten vapaa-ajan toiminnat ovat vaikuttaneet hyvinvointiisi uudessa maassa?
 - Miten monikulttuuriseen käsityökerhoon tai muuhun ryhmätoimintaan osallistuminen on vaikuttanut sinuun?

HAASTATTELUN TEEMAT SUOMALAISILLE (CMOP-E:n käsitteiden mukaan jäsenneltyinä)

Yksilö ja vapaa-ajan toiminta

- Toiminnalliset valinnat
 - o Kuinka kauan olet ollut mukana monikulttuurisessa käsityökerhossa?
 - o Miksi tulit mukaan monikulttuuriseen käsityökerhoon?
 - o Mikä merkitys käsityökerholla on ollut sinulle?

- Monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuminen ja muu monikulttuurinen vapaa-ajan toiminta
 - o Oletko mukana muussa monikulttuurisessa toiminnassa?
 - o Onko sinulla muita yhteyksiä maahanmuuttajiin?
 - o Mitä nämä kokemukset merkitsevät sinulle?

Ympäristö

- Sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö
 - o Miten monikulttuuriseen käsityökerhoon tai muuhun monikulttuuriseen toimintaan osallistuminen on vaikuttanut sinuun?
 - o Oletko tutustunut tai ystäväystynyt kerhossa käyvien maahanmuuttajien kanssa?
 - o Miten monikulttuuriseen käsityökerhoon osallistuminen on vaikuttanut käsitykseesi maahanmuuttajista ja asenteisiisi heitä kohtaan?
 - o Mitä olet itse saanut monikulttuuriseen kerhoon osallistumisesta? Kerro kokemuksiasi siitä.

Hyvinvointi

- Hyvinvoinnin määrittely
 - o Mitä sinun mielestäsi tarkoittaa hyvinvointi?
 - o Mitkä asiat mielestäsi vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin?
 - o Miten harrastukset voivat mielestäsi vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin?

- Maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja vapaa-ajan toiminnan yhteys
 - o Miten ajattelet Suomeen muuttamisen vaikuttavan ulkomaalais-taustaisen henkilön hyvinvointiin?
 - o Miten mielestäsi vapaa-ajan toiminnalla voidaan edistää maahanmuuttajien hyvinvointia tai sopeutumista Suomeen?
 - o Miten valtaväestön osallistuminen monikulttuuriseen toimintaan voi mielestäsi tukea maahanmuuttajien hyvinvointia?

Sosiaali- ja terveysala

19.11.2009

Toimintaterapian koulutusohjelma

SAATE

OSALLISTUMINEN OPINNÄYTETYÖHÖN LIITTYVÄÄN HAASTATTELUUN

Olen toimintaterapeuttiopiskelija Saimaan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä maahanmuuttajien hyvinvoinnin tukemisesta. Opinnäytetyöni työnimi on "VAPAA-AJAN TOIMINNAN MERKITYS MAAHANMUUTTAJANAISTEN HYVINVOINNIN TUKEMISESSÄ - Kokemuksia monikulttuurisesta käsityökerhosta".

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, miten ryhmämuotoisella vapaa-ajan toiminnalla voidaan tukea maahanmuuttajien hyvinvointia. Tavoitteena on saada esille maahanmuuttajanaisten omia kokemuksia toiminnasta hyvinvointinsa ja kotoutumisensa edistäjänä sekä suomalaisten osallistujien näkökulmaa asiaan. Teen opinnäytetyöni tiedonkeruun haastatteleamalla kerhoon osallistuneita maahanmuuttajia sekä suomalaisia ja pidän erityisen tärkeänä juuri henkilöiden omakohtaisia kokemuksia tutkittavasta aiheesta. Tämän vuoksi kerhossa käyneiden henkilöiden osallistuminen haastatteluun on tärkeää opinnäytetyölleni.

Haastatteluaineistoa käytän ainoastaan opinnäytetyöhöni, ja sen tarkoituksena on löytää uusia näkökulmia maahanmuuttajien kotoutumiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen. Opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan kehittää maahanmuuttajien hyvinvointia edistäviä toimintamuotoja. En mainitse opinnäytetyöni loppuraportissa maahanmuuttajavastaajien nimiä, ikiä, kansallisuuksia tai muita tietoja, joista heidät voitaisiin tunnistaa. Suomalaisista osallistujista mainitsen vain heidän kansallisuutensa. Analysoituani haastatteluaineiston hävitän sen.

Pyydän teiltä suostumusta osallistua opinnäytetyöhöni liittyvään haastatteluun. Haastattelu kestää noin tunnin ja se voidaan järjestää haluamassanne paikassa. Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja voitte halutessanne keskeyttää siihen osallistumisen missä vaiheessa tahansa.

Sirkku Partanen
p. 044-5251981
sirkku.partanen@student.saimia.fi

Sosiaali- ja terveysala

19.11. 2009

Toimintaterapian koulutusohjelma

SUOSTUMUS

Olen saanut riittävästi tietoa tästä VAPAA-AJAN TOIMINNAN MERKITYS
MAAHANMUUTTAJANAISTEN HYVINVOINNIN TUKEMISESSA

- Kokemuksia monikulttuurisesta käsityökerhosta - opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Olen voinut esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Suostun osallistumaan tähän tutkimukseen liittyvään haastatteluun.

Paikka

Aika

Asiakas

Opiskelija